

Александар Ђукановић

МЕТОДИЧКИ ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВУ ИСТОРИЈЕ

У ПЕТОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Београд, 2011.

УРЕДНИК

Горан Дујковић

ЛИКОВНО-ГРАФИЧКО ОБЛИКОВАЊЕ

Ликовно-графичка редакција „БИГЗ школство“

©БИГЗ школство, Београд, 2011.

Ниједан део ове књиге не сме да се умножава,
фотокопира нити на било који начин репродукује
без писмене дозволе издавача.

Садржај

1. Предговор _____	5
2. Циљ и задаци наставе историје _____	6
3. Припремање наставника за наставу историје _____	7
4. Наставни облици и врсте наставе _____	8
5. Екскурзије, једнодневни излети и посете _____	8
6. Облици рада _____	9
7. Методе рада у настави историје _____	10
8. Наставна средства и наставна помагала _____	11
9. Типови часова у настави историје _____	12
10. Припрема за наставну јединицу _____	13
11. Начела наставе _____	13
12. Подсетник за писање припреме _____	14
13. Припрема за наставну јединицу _____	14
14. Искази образовних стандарда по нивоима _____	15
15. Годишњи распоред часова наставе историје за 5. разред основне школе _____	17
16. Оперативни план рада наставника из историје за 5. разред основне школе _____	18
17. Списак литературе и извора за историју старог века _____	20
18. Могућност извођења наставе историје по наставним јединицама _____	21
19. Скала за евалуацију наставног часа _____	92
20. Литература _____	93

1. Предговор

Драге колеге,

Овај приручник намењен је наставницима историје. Приређен је са жељом да предложеним примерима метода и облика рада олакша и методички унапреди извођење наставе историје.

Приручник прати уџбеник и радну свеску „Мозаик прошлости“ за пети разред основне школе. Садржи бројне примере реализације наставе по наставним јединицама које су предвиђе важећим Наставним планом и програмом. Правилан дидактичко-методички приступ обликовању и вођењу часа од кључног је значаја за успешну наставу.

Писањем припреме наставник утврђује структуру и одређује фазе рада сваког појединог часа. Припрема је креативан чин, те чврста типологија часа, поготово у настави историје, није потребна. Савремена концепција наставе је еластичнија у односу на традиционалан приступ, али би млад наставник требало да савлада основну структуру, па тек онда да се упушта у слободнију креацију часа.

На крају овог приручника налази се предложена скала за евалуацију наставног часа. Попуњавањем ове табеле, наставник може да оцени резултате рада и анализира евентуалне пропусте.

Аутор

2. Циљ и задаци наставе историје за пети разред основне школе

Циљ наставе историје

Циљ наставе историје у основној школи јесте да ученици усвајањем образовно-васпитних садржаја упознају основне појмове о друштву, његовом историјском развоју, друштвеним појавама и законитостима које у њему владају.

Циљ изучавања овог наставног предмета је културни напредак и хуманистички развој ученика. Настава историје треба да допринесе разумевању историјског простора и времена, историјских процеса и токова, као и развијању националног, европског и светског идентитета и духа толеранције код ученика.

Задаци наставе историје

Задаци наставе историје су да ученици, уочавајући узрочно-последичне везе, разумеју историјске процесе и токове, улогу истакнутих личности у развоју људског друштва и да упознају националну и општу историју, као и историју суседних народа и држава.

Оперативни задаци

Ученици треба да:

- разумеју појам прошлости;
 - упознају значај и начине проучавања прошлости;
 - разумеју основне временске одреднице;
 - разумеју основне одлике праисторије и старог века;
 - стекну и формирају знања о догађајима и личностима који су обележили епоху старог века;
 - упознају основне одлике античке културе;
 - науче да користе историјске карте.
-

3. Припремање наставника за наставу историје

Успешност наставе зависи од наставника, његовог односа према раду и квалитета припремања за рад. Улога наставника је веома важна компонента јер он својом креативношћу и умећем активира ученике.

За припремање наставе значајно је следеће:

- анализирање рада у претходној години (издвајање вредних остварења);
- утврђивање уочених слабости у раду ради корективних поступака;
- детаљно проучавање наставног плана и програма;
- проучавање литературе (уџбеници, приручници и популарна литература);
- корелација са осталим предметима (тимски рад наставника).

Традиционална настава

Овај вид наставе заснива се на концепцији која је врло стара, али која се по многим својим одликама одржава и данас у образовном систему готово свих земаља. Она има следеће основне карактеристике: унапред дефинисан план и програм; циљ наставе јесте усвајање програма; основна метода наставе је предавање (вербално преношење знања) уз нека помагала или без њих; улога ученика јесте да слуша, да покуша да разуме и запамти обавезно градиво; оцењивање (усмено или писмено) састоји се у проверавању у којој мери је обавезно градиво усвојено; мотивација за учење је више спољна (оцене, похвале, награђивања); у школи се на дете гледа само као на ученика, тј. на онога ко би требало с разумевањем да понови испредавано градиво.

Активна настава

У изворном значењу ова врста наставе је више усредсређена, усмерена на дете, које се третира као целовита личност, а не само као ученик, ангажујући разне аспекте његове личности у наставном процесу. На то указују основне карактеристике активне, тзв. нове школе: не мора да постоји целовит, унапред фиксиран план и програм, већ више неких врста оријентационих планова и програма, или један обавезни део програма (образовни стандард) и део који је флексибилан и варира зависно од конкретних услова наставе; полази се од интересовање деце и учење се надовезује на та интересовања; свако учење се повезује са претходним знањем и личним животним искуством детета; мотивација за учење је лична (унутрашња); доминантне су методе активне наставе/учења – практичне, радне, мануелне активности, експресивне активности (као што су цртање или литерарни састави), социјалне активности, теренски рад, посматрање друштвених појава итд. Циљ активне наставе јесте развој личности и индивидуалности сваког детета, а не само усвајање одређеног школског програма. Оцењује се задовољство деце предузетим активностима, напредак детета у поређењу са почетним степеном знања, мотивисаност и заинтересованост за рад и активности, као и развој личности.

4. Наставни облици и врсте nastave

Облици nastave:

- фронтални рад;
- групни рад;
- индивидуални рад;
- индивидуализован рад.

Основне врсте nastave

- редовна настава;
- допунска настава;
- додатна настава;
- изборна настава;
- слободне ученичке активности (секције и друго).

Посебне врсте nastave

- програмирана настава;
 - проблемска настава;
 - учење путем открића;
 - настава путем телевизије;
 - настава путем компјутера;
 - наставне екскурзије, излети и посете.
-

5. Екскурзије, излети и посете

У настави историје, према садржају разликујемо:

- прегледне екскурзије – најчешће се на њима показују садржаји везани за више наставних тема, понекад из различитих временских периода.
- тематске екскурзије – подстичу посматрања и изучавања одређених историјских тема.

(Ова подела се примењује и на излете и посете историјским локалитетима, институцијама и слично.)

У дидактичком погледу разликујемо:

- демонстрационе екскурзије – показивање и анализа историјских остатака (дела архитектуре, оруђа и оружја, сликовни материјал и друго).
- наративне екскурзије – на местима значајних историјских догађаја на којима нема пуно преосталих материјалних остатака, наставник описује његове карактеристике и значај.

Дидактичка вредност екскурзија

- посматрање остатака материјалне и писане културе;
 - стицање нових и продубљивање раније стечених знања о историји;
 - неговање патриотских осећања;
 - формирање низа корисних вештина и навика.
-

Организација

Планирање:

- дефинисање циља и задатака екскурзије;
- одређивање времена и места трајања екскурзије;
- упућивање обавештења школи и родитељима;
- одређивање плана и маршруте;
- одређивање задатака за активан рад ученика током екскурзије;
(литература у којој могу пронаћи податке о месту или објекту који обилазе).

Извођење:

- организован излазак на терен;
- наставник је стручни вођа који координира рад ученика;
(нарација, демонстрација, рад кретањем – од објекта до објекта, унутар објекта);
- посматрање, уочавање, доношење закључака.

Закључивање:

- сумирање резултата рада на терену,
 - изношење личних запажања;
 - критичке примедбе;
 - сређивање бележака и материјала са екскурзије;
-

6. Облици рада

Фронтални облик

Наглашена улога наставника. Наставник ради подједнако са свим ученицима у разреду.

Групни рад

Ученици се деле на више група које за време наставе раде на истом или различитим задацим. О резултатима рада упознају све остале ученике. Рад група презентује њихов вођа, а наставник износи закључак о резултатима рада.

Индивидуални рад

Сваки ученик ради самостално одређене задатке или сви ученици раде самостално на истом задатку под надзором наставника. При крају часа, или на другом часу, анализирају се резултати рада.

Индивидуализован рад

Дидактичко-методички облик који уважава разлике између ученика. Сваки ученик ради на задацима који су прилагођени његовим способностима и степену знања.

Фронтални облик рада

Облик наставног рада у коме наставник истовремено поучава све ученике. Он припрема ученике за наставу, обрађује нове наставне садржаје, увежбава ученике, понавља и систематизује градиво уз усмено проверавање и оцењивање. Не би требало да буде једини облик организације наставе јер има доста недостатака. Овај облик је економичан, али треба га комбиновати са другим облицима рада. Боље је да наставник објашњава градиво, излаже и демонстрира, а истовремено разговара са ученицима и подстиче их на сарадњу. Иако ради са целим одељењем, наставник мора водити рачуна о индивидуалним разликама ученика. Слабије ученике наставник треба да подстиче на рад и тако онемогућава појединцима пасиван однос у наставном процесу.

Групни рад

Ученици једног одељења поделе се на више група, од по два и више ученика, које на часу раде исте или различите задатке под руководством наставника. Бројност групе зависи од старости ученика, средстава за рад и броја ученика у одељењу.

Наставник планира и припрема рад група. Даје задужења сваком члану групе понаособ. Ученици добијају могућности за сопствену активности и иницијативу кроз реализацију задатака групе.

Групе раде самостално, а представник групе подноси резултате рада целом одељењу. Следи обједињавање резултата рада група под руководством наставника.

Овакав облик активира ученике у наставном процесу и оспособљава их за самостално стицање знања, умења и навика, подстиче и развија међусобну сарадњу ученика, а под руководством наставника.

Индивидуалан рад

У индивидуалном облику рада сваки ученик ради самостално на одређеном задатку или сви ученици раде самостално на истом задатку. Сваки ученик ради својим стилем и темпом, те се код ученика развија самосталност и креативност. При задавању задатака наставник треба да води рачуна о индивидуалним разликама ученика.

Индивидуализован рад

Задаци се прилагођавају способностима ученика. Дидактичко-методички облик који уважава индивидуалне, психичке и физичке разлике међу ученицима, као и разлике у предзнању, темпу учења, начину асоцирања, мотивима учења итд.

7. Методе рада у настави историје

Наставне методе су начини рада у настави.

У настави историје користи се више наставних метода. То су:

- **монолошка;**
- **дијалошка;**
- **монолошко-дијалошка;**
- **илустративно-демонстративна метода;**
- **метода самосталног рада ученика;**
- **текст-метода;**
- **метода писаних историјских радова – семинари и реферати.**

Монолошка метода

Најчешће се примењује при обради новог градива, када ученици немају довољно предзнања о градиву које се обрађује. Монолошка метода се спроводи приповедањем, објашњавањем, описивањем, образлагањем и доказивањем.

Наставников говор мора бити граматички коректан, једноставан, правилне интонације, скромне мимике, умереног темпа, уз непосредно обраћање ученицима.

Дијалошка метода

Ова метода је начин рада у облику дијалога, тј. разговора између наставника и ученика. Највише се употребљава током понављања градива и проверавања знања ученика, али и у уводном делу часа посвећеном њиховим претходно стеченим искуствима и сазнањима. Питања морају бити логична, јасна, једноставна и кратко формулисана. Овом методом се остварује непосредна комуникација наставника и ученика, а наставник њоме стиче добар увид у степен савладаности градива.

Монолошко-дијалoшка метода	Монолошко-дијалoшка метода представља комбинацију монолошке и дијалoшке методе. Препоручује се за примену током часова обраде новог градива.
Илустрaтивно-демонстрaтивнa методa	Ова метода има широку примену у настави, будући да су перцепција и пажња врло важан извор сазнања. То је метода рада са предметно очигледним средствима и њиховим сликама – историјским остацима, илустрацијама са историјским садржајем, фотографијама и друго. Методу демонстрирања наставник треба добро да испланира и припреми да би на најбољи начин упутио ученике шта, како и зашто треба да посматрају.
Методa самосталног рaдa ученикa	Самосталан рад ученика неопходан је за израду различитих пројеката у настави историје, као и примену знања при решавању практичних задатака. При томе ученици побољшавају квалитет знања, умења и навика из ове области и оспособљавају се за самостално усвајање нових метода.
Текст-методa	Овом методом се остварује рад са научним, књижевним и изворним текстовима. Наставник на часу може да прочита одломке текстова, а затим да поразговара са ученицима о њима.
Методa писаних историјских рaдoвa (семинари и реферaти)	Семинарски радови и реферати су важни због вежбања писаног изражавања ученика. Ученицима је омогућено да опишу своја запажања и проуче одређене историјске догађаје и појаве. У петом разреду ову методу наставник реализује кроз проверу домаћих задатака – ученици добијају задатак да напишу кратке саставе на тему градива које су учили на часу. На тај начин они постепено савладавају технике истраживачког рада, развијају иницијативу и оспособљавају се за самосталан рад.

8. Наставна средства и помагала

Наставна средства и помагала су извори сазнања који служе за преношење информација и мотивисање ученика у наставном процесу.

Наставна средства	ДИДАКТИЧКИ ОФОРМЉЕНА ЛИТЕРАТУРА	ДИДАКТИЧКИ НЕОФОРМЉЕНА ЛИТЕРАТУРА
	уџбеник	енциклопедије, научни часописи
	радне свеске за ученике	дневна штампа, часописи
	приручник за наставнике	биографије, мемоари
Наставна помагала	Аудио-визуелна: телевизор, плејер (DVD, CD), рачунар и други. Наставна помагала у кабинету предвиђеном за наставу историје: – ликовно-историјски материјал документарног карактера; – ликовно-историјски материјал уметничког карактера; – историјске карте.	

9. Типови часова у настави историје

Типови часова у настави

- уводни час
- обрада новог градива
- утврђивање
- проверавање и оцењивање ученика
- комбиновани час
- систематизација

Уводни час

Уводни или припремни час организује се на почетку школске године или при обради неке нове наставне целине. На тим часовима наставник има кључну улогу, али се уз адекватна питања могу активирати и ученици.

Час обраде новог градива

Час обраде новог градива потребно је започети кратким уводом и освртом на претходно обрађено градиво. На тај начин ће се ученици вешто увести у нову наставну јединицу и створити повољна психолошка и радна атмосфера и мотивисаност ученика за рад. Могу се, између осталог, прегледати домаћи задаци, користити ђачка искуства из свакодневног живота или испричати нека досетка. Циљ часа је потребно увек истаћи на табли и различитим методама прећи на обраду новог градива. Пут ка стицању знања може бити индуктиван, када ученике упознајемо са чињеницама које анализирамо дијалогском или монолошком методом, али у циљу што веће активности ученика. Пут ка стицању знања може бити и дедуктиван. У неким случајевима индуктиван и дедуктиван пут могу се комбиновати, што обезбеђује постизање бољих образовно-васпитних резултата.

Час утврђивања

У циљу спречавања заборављања пређеног градива, сваки час се користи и за утврђивање. Утврђивањем се обезбеђује да стечена знања, вештине и навике постану трајно власништво ученика. Питања која ће се током понављања ученицима постављати потребно је унапред припремити. Утврђивање треба да буде продуктивно – да се њиме врши упоређивање, систематизовање, конкретизација, практична примена знања и др.

Час проверавања и оцењивања

Да би се утврдио ниво новоусвојених знања, врше се провере које могу бити: писмене, усмене и комбиноване. Провера се састоји у откривању и благовременом отклањању недостатака у ученичком знању и вештинама. Писмена провера је практична, јер обухвата све ученике. Оцењује се прикупљен број бодова. Писмена провера не сме да буде једина врста провере. У литератури се могу наћи и друге класификације наставних часова засноване на другачијим критеријумима. Суштина је свугде иста – заједнички рад ученика и наставника.

Комбиновани час

Комбиновани час је спој неколико већ поменутих типова часа. У пракси се најчешће комбинују час обраде новог градива и час утврђивања или час утврђивања и час проверавања и оцењивања.

Систематизација

Час систематизације је најчешће карактеристичан за крај тематске целине, крај тромесечја, полугодишта или крај године. Овим поступком издвајају се кључни појмови, а код ученика формирају трајна знања. На овим часовима, поред утврђивања градива, проверава се и степен усвојености градива. Поједини дидактичари ове часове називају часовима "уопштавања".

10. Припрема за наставну јединицу

Компоненте за припремање часа

- циљ часа
- задаци часа
- облици рада
- методе рада
- наставна средства и помагала

Задаци часа

ОБРАЗОВНИ	ФУНКЦИОНАЛНИ	ВАСПИТНИ
стицање знања	развијање разноврсних људских способности	усвајање васпитних вредности: моралних, естетских, радних и других
Формулације:	Формулације:	Формулације:
упознати, показати	развијати	развијање, јачање
упутити, уочити	изграђивати	изграђивање
разумети, научити	усавршавати	усавршавање
усвојити, објаснити	изоштравати	припремање, подстицање, изоштравање
описати, дефинисати	оспособљавати	оспособљавање
доказати, истицати, примењивати	навикавати	навикавање

11. Начела наставе

- **Систематичност** је обрађивање наставних садржаја одређеним логичким током.
- **Диференцираност** подразумева да се наставни процес рашчлањује на радне фазе и тако усмерава према ученицима различитих способности.
- **Индивидуализација** значи да психофизичке способности сваког појединца треба развити до максимума.
- **Рационализација** времена је оптимално потрошено време за постизање квалитетног резултата.
- **Трајност знања, вештина и навика** обезбеђује се тако што се стечена знања и развијене вештине утврђују и увежбавају да би се трајно задржали.
- **Примереност** значи да наставу треба ускладити са психофизичким могућностима ученика, али корак испред постојећег стања. Психофизичке особине не смеју се ни прецењивати ни потцењивати.
- **Активности и интересовање** – успех у настави је пропорционалан личној активности ученика. Настава мора да пробуди интересовање ученика према предмету.
- **Интеграција** је повезивање елемената наставе у целовит радни процес.
- **Апстрактност** подразумева да, на основу усвојених чињеница ученике треба мисаоном активношћу довести до генерализације, тј. до формирања одређених закључака, дефиниција и закона.

12. Подсетник за писање припреме

Велики значај у настави историје има артикулација часа, тј. његово дидактичко-методичко обликовање. Настава је сложен и динамичан процес, те ће се на једном часу смењивати неколико етапа. Према главној етапи одређује се и назив часа.

Структуру сваког појединог часа утврђује сам наставник. То је увек креативан чин. Наставник одређује и фазе рада на часу. Универзална структура часа није прихватљива, али се основних компонената треба придржавати (нпр. при обради новог градива).

13. Припрема за наставну јединицу

Школа: _____ Разред: _____

Место: _____ Предмет: _____

Наставна тема	наводи се наслов наставне теме
Наставна јединица	наводи се назив наставне јединице
Тип часа	наводи се начин обраде наставних садржаја
Облици рада у настави	наводе се предвиђени облици рада у настави (фронтални, индивидуални, групни, рад у паровима), редослед и комбинација облика по фазама рада
Циљ часа	јасно се дефинише циљ часа, а затим се прецизно наводи намера учења
Образовни задаци	односе се на историјска знања која ученици треба да усвоје
Функционални задаци	односе се на развијање људских способности
Васпитни задаци	истиче се усвајање и развијање позитивних васпитних особина ученика својствених за ту наставну јединицу
Методе рада	наводе се планиране наставне методе којима се описује начин рада наставника и ученика
Наставна средства и помагала	наводе се средства и помагала која ће се користити током рада (уџбеник, радна свеска, слике, модели, графоскоп)
Литература	наводи се стручна литература за наставнике
Корелације	довођење садржаја наставне јединице у везу са другим садржајем у предмету, осталим наставним предметима и животном стварношћу

14. Искази образовних стандарда по нивоима

ОСНОВНИ НИВО

У области 1. ИСТОРИЈСКО ЗНАЊЕ ученик/ученица:

- ИС.1.1.1. именује и разликује основне временске одреднице
- ИС.1.1.2. именује историјске периоде и зна редослед историјских периода
- ИС.1.1.3. зна поделу на праисторију и историју
- ИС.1.1.4. уме да одреди којем веку припадају важне године из прошлости
- ИС.1.1.5. уме да одреди којем историјском периоду припадају важне године из прошлости
- ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације
- ИС.1.1.7. именује најважније појаве из националне историје
- ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје
- ИС.1.1.9. зна на којем простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје
- ИС.1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости

У области 2. ИСТРАЖИВАЊЕ И ТУМАЧЕЊЕ ИСТОРИЈЕ ученик/ученица:

- ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч
- ИС.1.2.2. препознаје разлику између текстуалног историјског извора и других текстова познатих ученику, који говоре о истим историјским појавама
- ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике
- ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда
- ИС.1.2.5. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми табеле
- ИС.1.2.6. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми графикона
- ИС.1.2.7. зна да исте историјске појаве могу различито да се тумаче
- ИС.1.2.8. препознаје различита тумачења исте историјске појаве на једноставним примерима

СРЕДЊИ НИВО

У области 1. ИСТОРИЈСКО ЗНАЊЕ ученик/ученица:

- ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом
- ИС.2.1.2. препознаје да постоји повезаност националне, регионалне и светске историје
- ИС.2.1.3. препознаје да постоји повезаност регионалне и светске историје
- ИС.2.1.4. препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости
- ИС.2.1.5. зна и разуме узроке и последице важних историјских феномена у националној историји
- ИС.2.1.6. зна и разуме узроке и последице важних историјских прекретница из опште историје

У области 2. ИСТРАЖИВАЊЕ И ТУМАЧЕЊЕ ИСТОРИЈЕ ученик/ученица:

- ИС.2.2.1. уме да закључи о којем догађају, феномену и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора
- ИС.2.2.2. уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора
- ИС.2.2.3. уме да одреди из које епохе или са ког географског простора потиче историјски извор када је текст извора непознат ученику, али су у њему наведене експлицитне информације о особинама епохе или географског простора
- ИС.2.2.4. уме да одреди угао гледања на историјску појаву (победника или побеђеног) на основу поређења два историјска извора који говоре о истом историјском догађају, феномену
- ИС.2.2.5. препознаје да постоји пристрасност у појединим тумачењима историјских личности, догађаја, феномена

НАПРЕДНИ НИВО

У области 1. ИСТОРИЈСКО ЗНАЊЕ ученик/ученица:

- ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен)
- ИС.3.1.2. уме да објасни специфичности важних историјских појмова и да их примени у одговарајућем историјском контексту
- ИС.3.1.3. зна специфичне детаље из националне и опште историје
- ИС.3.1.4. разуме на који начин су повезане појаве из националне, регионалне, опште историје
- ИС.3.1.5. разуме како су повезане појаве из прошлости и садашњости
- ИС.3.1.6. уме да закључи зашто је дошло до одређених историјских догађаја и које су последице важних историјских дешавања

У области 2. ИСТРАЖИВАЊЕ И ТУМАЧЕЊЕ ИСТОРИЈЕ ученик/ученица:

- ИС.3.2.1. уме да изврши селекцију историјских извора
- ИС.3.2.2. уме да анализира и процени релевантност историјског извора
- ИС.3.2.3. уме да анализира и процени ближе хронолошко порекло извора
- ИС.3.2.4. уме да одреди на основу анализе историјског извора контекст у којем је настао извор и контекст о којем говори извор (идеолошки, културолошки, социјални, политички, географски контекст извора)
- ИС.3.2.5. уме да прочита историјске информације у различитим симболичким модалитетима и повеже их са претходним историјским знањем (закључује на основу историјске карте без понуђене легенде, упоређује два графикона и закључује о појави)
- ИС.3.2.6. уме да издвоји разлике и сличности у тумачењима и изворима који се односе на исту историјску појаву
- ИС.3.2.7. уме да изрази став и мишљење о одређеном тумачењу историјског феномена и да одреди врсту пристрасности (манипулација, пропаганда, стереотип...)

15. Годишњи распоред часова наставе историје за 5 разред

Распоред укупног годишњег фонда часова

ПОЛУГОДИШТЕ		ОБРАДА	УТВРЂИВАЊЕ	КОМБИНО-ВАНИ	ПРОВЕРА ЗНАЊА	СИСТЕМА-ТИЗАЦИЈА	УКУПНО
Прво	планирано	8	2	5	1	1	17
	остварено						
Друго	планирано	9	3	4	2	1	19
	остварено						
Укупно	планирано	17	5	9	3	2	36
	остварено						

Распоред годишњег фонда часова по наставним темама

РЕДНИ БРОЈ	НАСТАВНА ТЕМА	ОБРАДА	УТВРЂИВАЊЕ	КОМБИНО-ВАНИ	ПРОВЕРА ЗНАЊА	СИСТЕМА-ТИЗАЦИЈА	УКУПНО
I	ИСТОРИЈА, ПРОШЛОСТ, ВРЕМЕ	2	-	2	-	-	4
II	ПРАИСТОРИЈА	1	1	-	-	-	2
III	СТАРИ ИСТОК	3	1	1	1	-	6
IV	СТАРА ГРЧКА	4	2	2	1	1	10
V	ХЕЛЕНИЗАМ	1	-	1	-	-	2
VI	СТАРИ РИМ	4	-	2	1	-	7
VII	ХРИШЋАНСТВО	1	1	-	-	-	2
VIII	ПАД ЗАПАДНОГ РИМСКОГ ЦАРСТВА	1	-	1	-	1	3
УКУПНО		17	5	9	3	2	36

16. ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАДА НАСТАВНИКА ИЗ ИСТОРИЈЕ ЗА ПЕТИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

СЕПТЕМБАР								
РЕД. БР. ПТ.	РЕД. БР. ПД.	НАСТ. ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	МЕТОДА РАДА	КОРЕЛАЦИЈА	ОБРАЗОВНИ СТАНДАРД	
1.	1.	Шта је историја – историјски извори	обрада	фронтални	вербална	српски	–	
	2.	Рачунање времена – хронологија	обрада	фронтални	вербална	математика	ИС.1.1.1; ИС.1.1.2.	
	3.	Подела прошлости; Шта је историја; Рачунање времена	обрада утврђивање	фронтални групни	комбинована	–	–	ИС.1.1.1; ИС.1.1.2; ИС.1.1.3; ИС.2.1.4.
	4.	Историја, прошлост, време - све наставне јединице	проверавање	индивидуални	вербална	српски; математика	–	ИС.1.1.4; ИС.1.1.5; ИС.2.1.4; ИС.3.1.1.
ОКТОБАР								
2.	5.	Праисторија	обрада	фронтални	вербална	биологија	ИС.1.1.1; ИС.1.1.3.	
	6.	Праисторија	утврђивање; проверавање	групни; индивидуални	комбинована	биологија	ИС.2.1.3; ИС.3.1.1.	
	7.	Државе и народи Старог истока - Месопотамија - Сумерци и Акађани	обрада	фронтални	вербална	географија	ИС.1.1.2; ИС.1.1.6; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.	
3.	8.	Државе и народи Старог истока - Египат	обрада	фронтални	вербална	географија	ИС.1.1.2; ИС.1.1.6; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.	
	9.	Државе и народи Старог истока - Феничани, Јевреји	обрада	фронтални	вербална	географија	ИС.1.1.2; ИС.1.1.6; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.	
НОВЕМБАР								
3.	10.	Државе и народи Старог истока	утврђивање	групни	комбинована	географија	ИС.2.1.1; ИС.2.1.4; ИС.2.2.2.	
	11.	Култура народа Старог истока	обрада	фронтални	вербална	географија	ИС.1.1.2; ИС.1.1.6; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.	
	12.	Историја, прошлост, време; Праисторија; Стари исток - све наставне јединице	проверавање	индивидуални	писани радови	–	–	ИС.3.1.1; ИС.3.1.2; ИС.3.1.3; ИС.3.2.1.
4.	13.	Најстарија историја Грчке	обрада	фронтални	вербална	географија	–	ИС.1.1.4; ИС.1.1.5; ИС.1.1.8; ИС.1.2.4.
ДЕЦЕМБАР								
4.	14.	Најстарија историја Грчке	утврђивање	групни	комбинована	географија	–	ИС.2.1.1; ИС.2.1.6; ИС.2.2.2; ИС.2.2.3.
	15.	Грчки полиси – Атина и Спарта	обрада	фронтални	вербална	географија; грађанско васпитање	–	ИС.1.1.4; ИС.1.1.5; ИС.1.1.8; ИС.1.2.4.
	16.	Најстарија историја Грчке; Грчки полиси – Атина и Спарта	утврђивање; проверавање	групни; индивидуални	комбинована	географија; грађанско васпитање	–	ИС.2.1.1; ИС.2.2.2; ИС.3.1.1; ИС.3.2.1.
	17.	Све наставне јединице полугодишта	систематизација	индивидуални	вербална	–	–	ИС.2.1.1; ИС.2.2.2; ИС.3.1.1; ИС.3.2.1.

ЈАНУАР							
РЕД. БР. НТ.	РЕД. БР. НД.	НАСТ. ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА	ОБЛИК РАДА	МЕТОДА РАДА	КОРЕЛАЦИЈА	
4.	18.	Персија; Грчко-персијски ратови и Пелопонески рат	обрада	фронтални	вербална	географија	ОБРАЗОВНИ СТАНДАРД ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.1; ИС.1.2.2.
	19.	Персија; Грчко-персијски ратови и Пелопонески рат	утврђивање	групни	комбинована	географија	ИС.2.1.1; ИС.2.1.3; ИС.2.1.6; ИС.2.2.1.
ФЕБРУАР							
	20.	Грчка култура: религија и митологија, наука и уметност	обрада	фронтални	вербална	ликовно; веронаука	ИС.1.1.4; ИС.1.1.6; ИС.1.2.2; ИС.1.2.7.
4.	21.	Стара Грчка - све наставне јединице	утврђивање	групни	комбинована	географија; ликовно; грађанско; веронаука	ИС.2.1.1; ИС.2.1.6; ИС.2.2.1; ИС.2.2.3.
	22.	Стара Грчка - све наставне јединице	проверавање	индивидуални	вербална	географија; ликовно; грађанско; веронаука	ИС.3.1.1; ИС.3.1.2; ИС.3.2.2.
5.	23.	Хеленистичко доба и његова култура	обрада	фронтални	вербална	географија	ИС.1.1.4; ИС.1.1.6; ИС.1.2.2; ИС.1.2.7.
МАРТ							
5.	24.	Хеленистичко доба и његова култура	утврђивање; проверавање	групни; индивидуални	комбинована	географија	ИС.2.1.1; ИС.2.1.3; ИС.2.2.3; ИС.2.2.4; ИС.3.1.1; ИС.3.1.3; ИС.3.2.2; ИС.3.2.3.
	25.	Постанак римске државе	обрада	фронтални	вербална	географија; грађанско	ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.
6.	26.	Рим – светска сила старог века	обрада	фронтални	вербална	географија	ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.
	27.	Постанак римске државе; Рим – светска сила старог века	утврђивање; проверавање	групни; индивидуални	комбинована	географија	ИС.2.1.1; ИС.2.1.6; ИС.2.2.2; ИС.2.2.3; ИС.3.1.1; ИС.3.1.3; ИС.3.2.1; ИС.3.2.2.
АПРИЛ							
	28.	Рим у доба царства	обрада	фронтални	вербална	географија	ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.2; ИС.1.2.4.
6.	29.	Римска култура	обрада	фронтални	вербална	ликовно; веронаука	ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.2; ИС.1.2.3.
	30.	Стари Рим - све наставне јединице	утврђивање; проверавање	групни; индивидуални	комбинована	географија; ликовно; веронаука	ИС.2.1.1; ИС.2.1.3; ИС.2.2.3; ИС.2.2.4; ИС.3.1.1; ИС.3.1.3; ИС.3.2.2; ИС.3.2.3.
7.	31.	Хришћанство	обрада	фронтални	вербална	веронаука; географија	ИС.1.1.4; ИС.1.1.9; ИС.1.2.1; ИС.1.2.5.
МАЈ							
7.	32.	Хришћанство	утврђивање	групни	комбинована	веронаука; географија	ИС.2.1.1; ИС.2.1.4; ИС.2.2.2; ИС.2.2.3.
8.	33.	Пад Западног римског царства	обрада	фронтални	вербална	географија	ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.4; ИС.1.2.7.
7-8.	34.	Хришћанство; Пад Западног римског царства	утврђивање; проверавање	групни; индивидуални	вербална	веронаука; географија	ИС.2.1.1; ИС.2.1.6; ИС.3.1.1; ИС.3.1.3; ИС.3.1.6; ИС.3.2.3; ИС.3.2.5.
4-8.	35.	Све наставне јединице II полугодишта	проверавање	индивидуални	вербална	–	ИС.3.1.1; ИС.3.1.2; ИС.3.1.6; ИС.3.2.1; ИС.3.2.2; ИС.3.2.3; ИС.3.2.4.
ЈУН							
1-8.	36.	Све наставне јединице	систематизација	индивидуални	вербална	–	ИС.3.1.1; ИС.3.1.2; ИС.3.1.6; ИС.3.2.1; ИС.3.2.2; ИС.3.2.3; ИС.3.2.4.

17. СПИСАК ЛИТЕРАТУРЕ И ИЗВОРА ЗА ИСТОРИЈУ СТАРОГ ВЕКА:

- Авдиев В. И. – *Историја старог истока*, Београд, 1952.
- Аријан – *Александрова војна*, Загреб, 1952.
- Атје М.Ј. – *Староегипатски митови*, Сарајево, 1963.
- Бекен Џ., *Император Август*, Суботица - Београд, 1969.
- Бонђоани А. – *Древни Египат*, Београд, 2008.
- Боукер Џ. – *Религије света*, Загреб, 2004.
- Букхарт Ј. – *Повест грчке културе*, Нови Сад, 1992.
- Вукомановић М. – *Религија*, Београд, 2004.
- Гавела Б. – *Праисторијска археологија*, Београд, 1979.
- Гај Јулије Цезар – *Галски рат*, Нови Сад, 1980.
- Гилгамеш, сумерско-вавилонски еп* – Сарајево, 1961.
- Група аутора – *Неолит централног Балкана*, Београд, 1968.
- Делкур М. – *Делфијско пророчиште*, Нови Сад, 1992.
- Димезил Ж. – *Древна римска религија*, Нови Сад, 1997.
- Ђурић М. – *Историја хеленске књижевности*, Београд, 1972.
- Законик Хамурабија вавилонског краља*, Београд, 1925.
- Историја старих Грка до смрти Александра Македонског у одабраним изворима*, Београд, 1965.
- Контено К. – *Бабилон и Асирија*, Загреб, 1978.
- Ливије Тит – *Историја Рима од оснивања града*, Београд, 1951.
- Марцелин Амијан – *Историја*, Београд, 1998.
- Машкин Н. А. – *Историја старог Рима*, Београд, 1951.
- Митровић А. – *Клио пред раскршћем и расправљање са Клио*, Београд, 2001.
- Оксфордска историја Грчке и хеленистичког света*, Београд, 1999.
- Оксфордска историја римског света*, Београд, 1999.
- Папазоглу Ф. – *Историја Хеленизма. Владавина Александра Македонског. Доба дијадоха*, Београд, 1995.
- Паул Т.Г.Е. – *Уметност праисторије*, Београд, 1970.
- Паузанија – *Опис Хеладе*, Нови Сад, 1994.
- Плутарх – *Успоредни животописи: Александар Македонски, Гај Јулије Цезар*, Загреб, 1989.
- Ранович А. Б. – *Хеленизам и његова историјска улога*, Сарајево, 1962.
- Срејовић Д., Цермановић А. – *Речник грчке и римске митологије*, Београд, 1969.
- Срејовић Д. – *Културе старијег и средњег каменог доба на тлу Србије, Историја српског народа I*, Београд, 1994.
- Струве В.В., Калистов Д.П. – *Стара Грчка*, Сарајево, 1962.
- Транквил Г.С. – *Повијест дванаест римских царева*, Ријека, 1975.
- Тукидид – *Пелопонески рат*, Београд, 1999.
- Хомер – *Илијада*, Београд, 1972.
- Хомер – *Одисеја*, Београд, 1972.
- Херодот – *Историја*, Нови Сад, 1959.
- Чедвик Џ. – *Микенски свет*, Београд, 1980.

18. Могућности извођења наставе историје по наставним јединицама

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 1. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Увод – Историја, прошлост, време	Образовни стандард:	
Наставна јединица: Шта је историја – историјски извори	–	
Тип часа: уводни час	Облик рада: фронтални	
Образовни задаци:	разумевање шта је историја као наука и као наставни предмет.	
Функционални задаци:	формирање позитивног односа према учењу и изучавању наставног предмета историја.	
Васпитни задаци:	пробудити радозналост, изазвати заинтересованост и спремност ученика да учествују у настави.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска метода	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, мултимедијални CD	
Литература: А. Митровић, <i>Клио пред раскрићем и расправљање са Клио</i> , Београд, 2001.	Корелације: СРПСКИ ЈЕЗИК	

Уводни део часа

Мотивација ученика:

- упознати ученике са уџбеничким комплетом „Мозаик прошлости” 5;
- поставити ученицима питања која се тичу њихове прошлости;
- подстаћи ученике на уочавање узрочно-последичних веза прошлости и садашњости;
- обавестити ученике које историјске дисциплине данас имају примену у свакодневном животу или у друштву уопште.

Главни део часа

Истицање циља:

Историја је друштвена наука која проучава и истражује прошлост људског друштва од његовог настанка до данас.

Дискусија на теме:

- где се појавила историја као наука;
- кога сматрају оцем историје;
- како сазнајемо о догађајима из прошлости;
- зашто је важно да упознамо прошлост и учимо историју;
- навешћемо врсте извора који се користе у проучавању историје;
- упутићемо ученике како да користе уџбеник, радну свеску и мултимедијални CD;
- објаснићемо шта су и како се користе историјске карте.

Сарадња са ученицима:

- један ученик чита садржај прве лекције у уџбенику, други ученик поставља питања и прозива своје другове да дају одговоре на њих.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА

2. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Историја, прошлост, време	Образовни стандард:	
Наставна јединица: Рачунање времена – хронологија	ИС.1.1.1; ИС.1.1.2.	
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални	
Образовни задаци:	подстаћи занимање за прошлост и промене у оквиру прошлости људског друштва.	
Функционални задаци:	утврдити начине рачунања времена и сналажење у историјским раздобљима, вежба-ти сналажење у времену.	
Васпитни задаци:	указати на потребу разумевања промена као обележја људске прошлости.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска метода, текст-метода	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска	
Литература: А. Митровић, <i>Клио пред раскрићем и расправљање са Клио</i> , Београд, 2001.	Корелације: МАТЕМАТИКА	

Уводни део часа

Наставне активности:

- поновити шта је предмет изучавања историје и које науке и научне дисциплине су у вези са историјом;
- прочитати одговоре на питања из уџбеника (провера домаћег задатака).

Главни део часа

Истицање циља:

- како се човек оријентише у времену – усвајање временских категорија. (дан, месец, година – деценија, век, миленијум).

Излагање:

- упитати ученике да ли знају од ког догађаја бројимо године. Објаснити им да неки народи броје године другачије од нас, шта је календар и како се он мењао у прошлости. Упознати их са најзаступљенијим, односно нама најважнијим календарима. Након тога набројати историјска раздобља и указати им који догађаји нам служе као одредница за њихов почетак и крај.

Завршни део часа

- поновити градиво заједно са ученицима, подстичући их постављањем питања;
- ученици могу да ураде задатке из радне свеске (на странама 5 и 6), наставник ће им објаснити шта су пројекти и на који начин могу да их ураде.

Домаћи задатак

Ученици треба да нацртају у свесци временску ленту чије ће одреднице бити догађаји из њихове блиске прошлости. На пример: од поласка у школу до данас или од почетка летњег распуста до сад.

Изглед табле

хронологија
деценија, век, миленијум
ера – хришћанска, муслиманска ...
календар – јулијански и грегоријански

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА

3. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Историја, прошлост, време	Образовни стандард:	
Наставна јединица: Подела прошлости	ИС.1.1.1; ИС.1.1.2; ИС.1.1.3; ИС.2.1.4.	
Тип часа: комбиновани	Облик рада: фронтални	
Образовни задаци:	подстаћи занимање за прошлост и промене у оквиру прошлости људског друштва.	
Функционални задаци:	објаснити поделу прошлости и поделу историје.	
Васпитни задаци:	указати на потребу разумевања: континуитета историјских раздобља.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска метода	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска	
Литература: А. Митровић, <i>Клио пред раскрићем и расправљање са Клио</i> , Београд, 2001.	Корелације:	

Уводни део часа

Активност наставника:

- провера домаћег задатака од претходног часа.

Главни део часа

Излагање:

- објаснити ученицима поделу прошлости на праисторију и историју, а затим поделу историје;
- након тога набројати историјска раздобља и објаснити им који догађаји нам служе као одредница за њихов почетак и крај.

Завршни део часа

Активност наставника:

- служећи се временском лентом на страни 14 у уџбенику, објаснити ученицима по чему одређујемо значај неког догађаја у прошлости;
- поновити градиво целе наставне теме заједно са ученицима, подстичући их на активност постављањем питања.

Домаћи задатак

Ученици треба да нацртају у свесци временску ленту чије ће одреднице бити историјска раздобља. Као модел може да им послужи ВРЕМЕНСКА ЛЕНТА која се налази у уџбенику на крају поглавља.

Изглед табле

Подела прошлости

1. праисторија
2. историја

Подела историје

1. стари век
2. средњи век
3. нови век
4. савремено доба

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА

4. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Историја, прошлост, време	Образовни стандард:	
Наставна јединица: Увод у историју, рачунање времена и подела прошлости	ИС.1.1.4; ИС.1.1.5; ИС.2.1.4; ИС.3.1.1.	
Тип часа: комбиновани	Облик рада: фронтални и групни рад	
Образовни задаци:	утврдити како сазнајемо о прошлости и зашто учимо историју.	
Функционални задаци:	развијање самосталног, индивидуалног закључивања и анализирања (подстицање стварања узрочно–последичних веза међу појавама и догађајима).	
Васпитни задаци:	стимулисање заинтересованости за проучавање прошлости и подстицање примереног одношења према споменицима из прошлости и културним добрима.	
Наставне методе: дијалогска метода	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска	
Литература:	Корелације: СРПСКИ ЈЕЗИК; МАТЕМАТИКА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- понављање градива започети провером решених задатака из радне свеске (странице 5 и 6).

Главни део часа

Истицање циља:

- у разговору са ученицима утврдити да ли су разумели до сада обрађено градиво;
- ради бољег разумевања хронологије, изводити ученике на таблу и вежбати математичким путем ком миленијуму, веку и деценији припада одређена година.

Активност ученика:

- рад у паровима на пројекту 1, 2 и 3 из радне свеске (страница 7);
- бележење закључака у свеску.

Активност наставника:

- формирање група према врсти пројекта на ком су ученици радили током часа;
- разговор и дискусија на тему различитих могућности реализације пројекта.

Завршни део часа

Рекапитулација сазнања о појмовима историја, прошлост и време.

Домаћи задатак

Ученици могу да ураде кратак састав на тему: „Због чега ми се свиђа предмет историја.“

Изглед табле

- историја и историјски извори (материјални, писани и усмени)
- археологија
- хронологија
- календар
- деценија, век и миленијум
- ера
- Подела историје (стари век, средњи век, нови век и савремено доба)

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 5. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Праисторија		Образовни стандард:
Наставна јединица: Основне одлике праисторије, камено доба, метално доба и прва људска насеља на тлу Балканског полуострва		ИС.1.1.1; ИС.1.1.3.
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални и групни	
Образовни задаци:	усвојити важна сазнања из најранијег периода прошлости људи.	
Функционални задаци:	разумевање поделе праисторије, развијање способности уочавања кључних догађаја и открића у праисторији.	
Васпитни задаци:	уочити поступни и спори напредак у човековој најранијој прошлости.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска, текст-метода, илустративно-демонстративна метода	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска	
Литература: Д. Срејовић, <i>Културе старијег и средњег каменог доба на тлу Србије, Историја српског народа I</i> , Београд, 1994. Група аутора, <i>Неолит централног Балкана</i> , Београд, 1968. Б. Гавела, <i>Праисторијска археологија</i> , Београд, 1979.	Корелације: БИОЛОГИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- укратко поновити поделу на историјска раздобља и најавити почетак путовања у прошлост – упознавање најстаријег периода који људи познају (праисторија);
- указати ученицима да је то најдуже и раздобље у човековој прошлости и подстаћи их да размисле који су разлози.

Главни део часа

Активност наставника:

- временски одредити раздобље праисторије – од појаве човека до појаве писма. Поставити ученицима питање којим изворима располажу историчари, ако период који помињемо још увек нема писане изворе. Закључиће да су то материјални извори које проналазе и истражују археолози (навешћемо пример Лепенског Вира и Винче, током наставка часа). Објаснити поделу праисторије на камено и метално доба. Ученике подстаћи да размишљају које су основне животне потребе (позивајући се на садашњост) и објаснити како су их и у којем раздобљу задовољавали праисторијски људи. Приликом обраде текста у уџбенику о металном добу, објаснити редослед употребе и карактеристику сваког метала.

Активност ученика:

- групни рад (читање текста из уџбеника и одговарање на питања);
- коментарисање градива са наставником и остатком одељења.

Активност наставника:

- излагање и објашњавање појмова неандерталац, кромањонац, палеолит, мезолит и неолит, као и упознавање ученика са културама Лепенског Вира, Старчева и Винче.
- провера знања постављањем питања са Рацине разгледнице.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 6. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Праисторија		Образовни стандард:
Наставна јединица: Основне одлике праисторије, камено доба, метално доба и прва људска насеља на тлу Балканског полуострва		ИС.2.1.3; ИС.3.1.1.
Тип часа: утврђивање градива	Облик рада: индивидуални и групни рад	
Образовни задаци:	усвајање нових сазнања о периоду праисторије и појаве човекових предака на Земљи.	
Функционални задаци:	развијање вештина као што су посматрање и уочавање одређених карактеристика догађаја или појаве, разумевање појма "откриће" и његових последица за развој човечанства.	
Васпитни задаци:	подстицање разумевања тешкоћа са којима се сви понекад суочавају током развијања нових способности или вештина. Истицање да и учење путем погрешака неминовно доводи до успеха након одређеног броја неуспелих покушаја, ако се не одустаје и циљ је реалан.	
Наставне методе: дијалогска метода	Наставна средства и помагала: папири (већег формата), фломастери	
Литература: Д. Срејовић, <i>Културе старијег и средњег каменог доба на тлу Србије, Историја српског народа I</i> , Београд, 1994. Група аутора, <i>Неолит централног Балкана</i> , Београд, 1968.	Корелације: ЛИКОВНА КУЛТУРА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- ученицима најавити да ће наставник на почетку часа проверити домаћи задатак који су добили на претходном часу. Затим их обавестити да ће градиво које су до сада учили обновити кроз групни рад.

Главни део часа

Активност наставника:

- поделити ученике у групе, од пет до седам ученика. Припремити им папире (већег формата) и фломастере у бојама. Објаснити им да ће први задатак сваке групе бити цртање најважнијих обележја праисторије (свако унутар групе треба да нацрта бар један детаљ). Дати им довољно времена да размисле шта је све потребно да буде на пану. Затим групе треба да изаберу по једног представника који ће испред одељења да објасни шта све описује слика/цртеж групе коју представља. Он треба да запамти, такође, шта је ко нацртао на пану групе којој припада. Када ученици заврше задатак, почети са презентацијом панова.

Активност ученика:

- цртање;
- договарање унутар групе о подели посла и представнику;
- излагање пред одељењем.

Активност наставника:

- објашњавање правила рада унутар групе и давање упутства за прављење панова "Праисторија"

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 7. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја		Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари исток			Образовни стандард:
Наставна јединица: Државе и народи Старог истока – Месопотамија, Сумерци и Акађани			ИС.1.1.2; ИС.1.1.6; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.
Тип часа: обрада новог градива		Облик рада: фронтални и индивидуални	
Образовни задаци:	усвајање нових сазнања о настанку првих градова-држава и развоју најстаријих познатих цивилизација на простору Старог истока.		
Функционални задаци:	уочавање зависног односа цивилизације, развоја њене привреде и културе, према географском простору и његовим карактеристикама (развој првих држава у плодним долинама великих река).		
Васпитни задаци:	препознавање културне вредности које потичу од древних народа и уочавање начина њиховог настанка.		
Наставне методе: монолошко-дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивнa		Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта „Прве цивилизације“ (БИГЗ)	
Литература: В.И. Авдијев, <i>Историја Старог истока</i> , Београд, 1952. К. Контено, <i>Бабилон и Асирија</i> , Загреб, 1978. <i>Законик Хамурабија вавилонског краља</i> , Београд, 1925.		Корелације: ЛИКОВНА КУЛТУРА; ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- служећи се географском картом, показати ученицима простор Месопотамије и подстаћи их на размишљање шта је довело до тога да настанак првих цивилизација буде на овим просторима. Навести их на закључак да су људи у почетку насељавали долине великих река како би њихово плодно тле омогућило добре приносе и развој земљорадње.

Главни део часа

Активност наставника:

- нагласити да је историја Месопотамије заправо историја различитих народа. Као најстарији народ споменути Сумерце и њихове градове-државе. Истаћи да су Сумерци створили клинасто писмо, точак, а да су прво велико царство Месопотамије створили Акађани у време Саргона Великог. На карти показати место на којем се некада налазио Вавилон. Навести време појаве Вавилонца и посебно обрадити Хамурабија и његов законик (уколико смо у могућности, можемо и да им прочитамо неке делове законика). Затим дискутовати са ученицима о значају сумерских и акадске државе, као и споменицима културе које су нам оставиле у наслеђе.

Завршни део часа

Активност наставника:

- постављање питања из уџбеника (Рацина разгледница) ученицима и упућивање на задатке који се односе на лекцију у радној свесци.

Домаћи задатак

Ученици могу да ураде задатке на странама 16, 17, 18 и 19 у радној свесци

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА

8. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја		Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари исток			Образовни стандард:
Наставна јединица: Државе и народи Старог истока – Египат			ИС.1.1.2; ИС.1.1.6; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.
Тип часа: обрада новог градива		Облик рада: фронтални, индивидуални, групни	
Образовни задаци:	усвојити сазнања о историји старог Египта, као једне од најстаријих држава у старом веку.		
Функционални задаци:	развијање вештине посматрања, уочавања и анализе одређених појава или достигнућа у старом веку.		
Васпитни задаци:	развијање логичког и апстрактног мишљења кроз изучавање процеса постанка и развоја одређене цивилизације.		
Наставне методе: монолошко-дијалогска, илустративно-демонстративна метода		Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта „Прве цивилизације“ (БИГЗ)	
Литература: В. И. Авдиев, <i>Историја старог истока</i> , Београд, 1952. Херодот, <i>Историја (2. књига)</i> , Нови Сад, 1959.		Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- постављати питања ученицима: Где се налази држава Египат данас? Шта значи "Египат је дар Нила"? Подстицати их да објасне зашто су прве државе настале у долинама великих река. Показујући карту, констатовати разлике у природним условима Месопотамије и Египта. У вези с тим, најавити и разлике у политичкој историји. Наиме, Египат је за разлику од Месопотамије географски изолован, па је тиме заштићен од освајача.

Главни део часа

Активност наставника:

- час осмислити кроз усмено излагање и разговор са ученицима. Требало би максимално искористити предзнање ученика јер већина њих доста зна о Египту из филмова, литературе и стрипова;
- навести начин настанка и време уједињења Египта. Објаснити порекло имена фараон, затим карактеристике његове власти, структуру поданика, те структуру египатског друштва у целини. Ученицима затим задати да у уџбенику прочитају текст о привреди старог Египта и карактеристичним производима које су стварали. Водити разговор са њима о наведеним обележјима староегипатског друштва. Нарочито истаћи појам робовласничког система и објаснити им на ком принципу се овај систем заснива.

Завршни део часа

Рекапитулација нових појмова (номе, номарх, фараон, династија, чиновници, писар, робовласништво итд).

Домаћи задатак

Ученици могу да реше задатке на странама 20 и 21 у радној свесци.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА

9. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари исток		Образовни стандард:
Наставна јединица: Државе и народи Старог истока – Феничани, Јевреји		ИС.1.1.2; ИС.1.1.6; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.
Тип часа: комбиновани		Облик рада: фронтални, индивидуални
Образовни задаци:	усвајање сазнања о старим Феничанима и Јеврејима, простору који су насељавали и обележјима друштвеног уређења њихових држава.	
Функционални задаци:	вежбање повезивања градива у целину - оријентисање у времену и простору, читање са разумевањем и логичког закључивања на основу датих чињеница.	
Васпитни задаци:	кроз разговоре о народима старог века, ученике подстаћи да размисле о односима међу различитим народима данас. Могу да уоче сличности и разлике.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска, илустративно-демонстративна	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна историјска карта Прве цивилизације (БИГЗ)	
Литература: <i>Библија (Стари завет)</i> , Београд, 1989. В. И. Авдиев, <i>Историја старог истока</i> , Београд, 1952.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА; ВЕРОНАУКА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- ученици треба на зидној карти или на карти у уџбенику да погледају која територија се налази између Месопотамије и Египта. Описати га као узани обалски појас и кроз разговор навести ученике да размисле од чега су живели становници тог подручја односно чиме су се бавили.

Активност ученика:

- саставити дефиницију

Активност наставника:

- усмеравање пажње ученика на текст лекције и објашњавање на основу каквих извора данас имамо сазнања о овим народима.

Главни део часа

Активност наставника:

- описати насељавање Јевреја у Канаану и истаћи да се они сматрају првим монотеистима у историји. На час понети Библију, и, уколико преостане довољно времена, прочитати одломке из Старог завета.

- објаснити по чему су Феничани постали познати, који народи данас насељавају ту област и обавестити ученике да ће о томе сазнати у вишим разредима.

Активност ученика:

- у другом делу часа ученици могу да раде у паровима на тексту о Феничанима и Јеврејима у уџбенику. Један ученик нека поставља питања другом ученику из исте клупе на које овај писмено одговара. Кад први заврши, нека замене улоге.

Завршни део часа

Провера степена усвојености градива о Јеврејима и Феничанима и довођења у везу са претходно обрађеним градивом (Месопотамија и Египат).

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 10. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја		Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари исток			Образовни стандард:
Наставна јединица: Државе и народи Старог истока			ИС..2.1.1; ИС.2.1.4; ИС.2.2.2.
Тип часа: утврђивање		Облик рада: групни	
Образовни задаци:	усвајање и провера знања о државама и друштву Старог истока.		
Функционални задаци:	развијање способности запажања, уочавања и извођења закључака о појавама или догађајима, као и развијање међусобне толеранције и поштовања личности својих другова (унутар друштва).		
Васпитни задаци:	развијање смисла за критичко вредновање друштвених појава и позитивног космополитског става.		
Наставне методе: дијалошка, текст-метода		Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидне карте	
Литература: <i>Библија, Стари завет</i> , Београд, 1969. В. И. Авдиев, <i>Историја старог истока</i> , Београд, 1952. Херодот, <i>Историја (2. књига)</i> , Нови Сад, 1959.		Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- провера домаћег задатка од претходног часа (провера решења задатака из радне свеске)

Главни део часа

Активност наставника:

- понављање организовати према појмовној табели у коју унети одређене појмове у вези са јеврејским народом (патријарси, Тора, Канаан, Мојсије, Соломон). Додаћемо појмове као што су: друштвено уређење, религија, географски простор личности. Објаснићемо да је задатак ученика да служећи се појмовима као што су планина Кедар, Библос, Картагина и фонетско писмо, одреде њихова значења по моделу табеле, али не са истим значењима.

Активност ученика:

- рад у паровима;
- ученици испуњавају табелу у својим свескама;
- ученици по паровима међусобно проверавају тачност табеле.

Активност наставника:

- провера очекиваног резултата

Завршни део часа

Разговарати са ученицима о Сумерцима, Акађанима, Египћанима, Јеврејима и Феничанима (сличности и разлике).

Домаћи задатак

Ученици могу да саставе кратак осврт на тему "Сличности и разлике међу народима Старог истока" (може и у форми табеле).

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 11. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја		Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари исток			Образовни стандард:
Наставна јединица: Култура народа Старог истока			ИС.1.1.2; ИС.1.1.6; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.
Тип часа: обрада новог градива		Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	усвајање знања о култури и религији народа Старог истока.		
Функционални задаци:	уочавање битних културних одредница и упоређивање различитих културних образаца међу народима Старог истока и уопште.		
Васпитни задаци:	развијање свести о нужности очувања културне баштине других цивилизација или народа.		
Наставне методе: монолошко-дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивна		Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, стручна литература са сликама споменика културе Старог истока, зидна карта	
Литература: <i>Гилгамеш, сумерско-вавилонски еп о стварању</i> , Сарајево, 1961. М.Ј. Аџе, <i>Староегипатски митови</i> , Сарајево, 1963. А.Бонђоани, <i>Древни Египат</i> , Београд, 2008.		Корелације: ГЕОГРАФИЈА; ЛИКОВНА КУЛТУРА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- поновити опште појмове о култури и религији које су ученици до сада учили.

Главни део часа

Истицање циља:

- предавање започети објашњавањем разлике између једнобожачких и многобожачких религија. Нагласити важност култа загробног живота у египатској религији, који треба описати кроз показивање пирамида на припремљеном материјалу. Ученицима прочитати одломке о балсамовању из Херодотове *Историје (књига 2)*. Описати египатске храмове и египатска божанства. Затим прећи на Месопотамију и упоредити зигурате са пирамидама. Нагласити значај архитектуре и њену претежно религијску сврху код народа Старог истока.

Сугестија је да треба поменти и древну Персију, иако се она у уџбенику помиње код Старе Грчке и грчко-персијских ратова. Ученицима дати основне информације о овој култури и скренути им пажњу да ће о томе више чути касније.

На крају излагања упоредити различите врсте писама које су биле у употреби код народа Старог истока и набројати најважнија књижевна дела. Задатак наставника је да наведе ученике на активно учествовање у овом делу часа, јер приликом обраде градива везаног за примену писаних знакова и развој писма код народа Старог истока, ученицима треба да се наметне закључак да ће његова појава битно одредити ток историје и на ширем простору у наредном периоду.

Завршни део часа

Активност наставника:

- ученицима даје задатак да у својим свескама нацртају зигурат и пирамиду, ураде задатке у радној свесци на странама 24 и 25;
- најава писмене провере знања за следећи час.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 12. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Историја, прошлост, време; Праисторија; Стари исток		Образовни стандард:
Наставна јединица: Историјски извори; Рачунање времена – хронологија; Подела прошлости; Основне одлике праисторије, камено доба, метално доба; Државе и народи Старог истока; Култура народа Старог истока		ИС.3.1.1; ИС.3.1.2; ИС.3.1.3; ИС.3.2.1.
Тип часа: провера знања (тест)	Облик рада: индивидуални	
Образовни задаци:	мотивисање ученика да кроз труд и рад остварују добре резултате који су им важни за процену и проверу нивоа сопствених афинитета према одређеном предмету.	
Функционални задаци:	провера примене нивоа усвојеног знања.	
Васпитни задаци:	развијање процеса мишљења, закључивања, као и подстицање сналажљивости код ученика и њиховог налажења адекватних начина за решавање проблема	
Наставне методе: писмена провера знања	Наставна средства и помагала: припремљена контролна вежба, карте	
Литература:	Корелације:	

Уводни део часа

Активност наставника:

- давање прецизних упутстава за решавање контролне вежбе и обавештење да је коришћење историјских карата дозвољено.

Главни део часа

Пример писменог испита знања

Задатак може бити:

- Допуна реченице: Историја је _____ која проучава _____.
- Избор међу понуђеним одговорима: Шта је историја? (а, б, в)
- Питање које захтева целовит одговор (најтежи тип задатка):
Шта је историја? _____

Примери задатака са допунама:

Остаци грађевина су _____ историјски извори, а наука која их проучава се зове _____.

Писани историјски извори су _____, _____, _____. Чувају се у _____.

Прошлост се дели на _____ и _____.

Историја се дели на: _____, _____, _____ и _____.

Праисторија је раздобље од појаве _____ до појаве _____.

Папирус је _____, а за писање су га користили _____.

Примери питања која захтевају целовит одговор:

Који вавилонски владар је донео познати законик у старом веку?

Зашто се каже да је Египат дар Нила?

Како називамо гробнице фараона?

Која су два најпознатија феничанска производа?

Чија колонија је била Картагина и где се она налази?

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 13. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стара Грчка	Образовни стандард:	
Наставна јединица: Најстарија историја Грчке	ИС.1.1.4; ИС.1.1.5; ИС.1.1.8; ИС.1.2.4.	
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	усвајање основних знања о најстаријој историји Грчке.	
Функционални задаци:	доношење самосталних закључака о улози старих Грка у историји света.	
Васпитни задаци:	развијање логичког мишљења кроз проучавање историјских и друштвених појава.	
Наставне методе: монолошко-дијалoшка	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта Стара Грчка (БИГЗ)	
Литература: В. В. Струве, Д. П. Калистов, <i>Стара Грчка</i> , Сарајево, 1962. Џ. Чедвик, <i>Микенски свет</i> , Београд, 1980.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Мотивација ученика:

- подсећање ученика на врсте историјских извора и упознавање ученика са материјалним, писаним и усменим изворима за историју старе Грчке (Херодот, акропољ...);
- разговор о митовима, прича о Минотауру и Тезеју;
- објашњавање ученицима о настанку најстаријег европског писма - Крит.

Главни део часа

Активност наставника:

- упитати ученике где се налази данашња држава Грчка и шта све обухвата (објаснити им уколико не познају географију Грчке). Затим поразговарати о њеној прошлости и старој Грчкој о којој ће учити током наредних неколико часова. Помоћу карте показати географски положај и природне услове на Криту. Објаснити долазак индоевропских племена у ове територије и процват културе на Криту и у Микени. Поменути ученицима митове, причу о лавиринту и подстакнути их да размишљају о сличностима и разликама критске и микенске културе.

Акцент

- сеобе грчких племена (Дорци, Ахајци, Јонци и Еолци);
- узроци настанка „мрачног доба“ у старој Грчкој и његово привођење крају колонизацијом.

Сарадња са ученицима:

- размишљање и закључивање;
- бележење података на табли и у свеске.

Завршни део часа

Рекапитулација и евалуација нивоа усвојености новог градива.

Домаћи задатак

Ученици могу да ураде задатке у радној свесци на странама 30 и 31.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 14. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја		Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стара Грчка			Образовни стандард:
Наставна јединица: Најстарија историја Грчке			ИС.2.1.1; ИС.2.1.6; ИС.2.2.2; ИС.2.2.3.
Тип часа: комбиновани		Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	утврђивање стеченог знања о најстаријој историји Грчке.		
Функционални задаци:	понављање кроз вежбање меморије и подстицање учења разумевањем.		
Васпитни задаци:	развијање логичког мишљења и вербалне, експресивне вештине.		
Наставне методе: дијалогска		Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта Стара Грчка (БИГЗ)	
Литература: Хомер, <i>Илијада</i> , Београд, 1972. Хомер, <i>Одисеја</i> , Београд, 1972. Паузанија, <i>Опис Хеладе</i> , Нови Сад, 1994.		Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Мотивација ученика:

- разговор започети постављањем питања о географском положају старе Грчке, њеним најстаријим градовима, првим владарима (Минос) и карактеристикама култура на Криту и на Пелопонезу.

Главни део часа

Активност наставника:

- једноставно утврђивање градива организовати према табели на табли у коју треба унети неке појмове везане за лекцију. На пример: Дедал, Икар, Тезеј, Минотаур, лавиринт, Ахајци, Микена, Троја, тројански коњ, грчка колонизација, Велика Грчка. Затим покушати са систематизацијом градива лекције, упућујући ученике да наведене појмове доведу у међусобну везу ако је то могуће.

Активност ученика:

- излазе на таблу и уписују значење појмова, али и воде белешке, уписујући све податке са табле у своју свеску;
- могу да решавају задатке из радне свеске (странице 32, 33, 34, 35 и 36).

Завршни део часа

Ученици проверавају решења задатака из радне свеске, уз помоћ наставникових сугестија или служећи се уџбеником.

Домаћи задатак

Ученици могу да напишу кратак осврт на најстарију историју Грчке (5–7 реченица).

Изглед табле

Дедал	мит о Дедалу и Икару
Икар	
Тезеј	мит о Тезеју и Минотауру
Минотаур	
лабиринт	...
Троја	
тројански коњ	
колонизација	

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 15. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стара Грчка		Образовни стандард:
Наставна јединица: Грчки полиси – Атина и Спарта		ИС.1.1.4; ИС.1.1.5; ИС.1.1.8; ИС.1.2.4.
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	уочавање значаја полиса као што су Атина и Спарта за грчку, али и европску историју.	
Функционални задаци:	уочавање битних одредница за друштвено уређење и вежбање самосталног закључивања.	
Васпитни задаци:	развијање позитивног става према демократији и осећаја за социјалну правду.	
Наставне методе:	Наставна средства и помагала:	
монолошко-дијалогска, илустративно-демонстративна	уџбеник, радна свеска	
Литература: <i>Оксфордска историја Грчке и хеленистичког света</i> , Београд, 1999. <i>Аристотел – Атински устав</i> , Загреб, 1948. В. В. Струве, Д. П. Калистов, <i>Стара Грчка</i> , Сарајево, 1962.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА; ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	

Уводни део часа

Активност наставника:

- проверавање домаћег задатка од претходног часа, провера стечених знања о најстаријој историји Грчке, ставити акценат на грчка племена и територију коју су населили (Ахајци – Атина, Дорци – Спарта).

Главни део часа

Активност наставника:

- на карти показати Атину и Спарту и објаснити да је атинска историја обележена развојем демократије и уметности, а спартанска развојем војничког живота и ратне стратегије. Атинску историју изложити хронолошки, од 8. века пре нове ере и монархијског уређења. Објаснити ученицима шта је демократија, а шта аристократија. Затим ученицима објаснити фазе развоја демократије у Атини. Спарту обрадити на сличан начин као Атину, од утемељења спартанске државе. Објаснити им спартанске друштвене слојеве и израз "лаконски говор". Поставити питање ученицима: Да ли бисте радије живели у Атини или у Спарти? Навести их да образложе своје одговоре. До краја часа дискутовати са ученицима о сличностима и разликама ова два грчка полиса.

Завршни део часа

Активност ученика:

- дискусија на тему: „Атина и Спарта – сличности и разлике“.

Домаћи задатак

Ученици могу да ураде задатке у радној свесци на странама 37, 38, 39 и 40. Наставник напомиње да за следећи час треба да понесу потребан материјал за рад на пројекту са стране 40 (пројекат ће се радити на часу).

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 16. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стара Грчка		Образовни стандард:
Наставна јединица: Најстарија историја грчке; Грчки полиси – Атина и Спарта		ИС.2.1.1; ИС.2.2.2; ИС.3.1.1; ИС.3.2.1.
Тип часа: комбиновани		Облик рада: индивидуални
Образовни задаци:	провера стеченог знања о историји Атине и Спарте.	
Функционални задаци:	примена стеченог знања, вежбање експресивне вештине и моћи закључивања.	
Васпитни задаци:	размевање појмова друштвеног уређења државе (аристократија и демократија), значаја уметности и развоја културе.	
Наставне методе: дијалошка	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта „Стара Грчка“ (БИГЗ), материјал за пројекат (балон, старе новине, мало брашна и мало воде)	
Литература: В. В. Струве, Д. П. Калистов, <i>Стара Грчка</i> , Сарајево, 1962.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа	Активност наставника: - поставља питања ученицима о евентуалним нејасноћама у градиву које су учили (најстарија историја Грчке, полиси Атина и Спарта).
Главни део часа	Активност наставника: - врши проверу домаћих задатака појединачним испитивањем ученика или извођењем на таблу. Активност ученика: - бележење у свеске тачних одговора/решења задатака из радне свеске Заједничка активност: - прављење позоришне маске према пројекту са стране 40 у радној свесци.
Завршни део часа	Ученици проверавају решења задатака из радне свеске, уз помоћ наставникових сугестија или служећи се уџбеником
Домаћи задатак	Ученици могу да напишу кратак осврт на најстарију историју Грчке (5–7 реченица).
Изглед табле	ПРОЈЕКАТ: ИЗРАДА ПОЗОРИШНЕ МАСКЕ страна 40, радна свеска.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 17. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Историја, прошлост, време; Стари исток; Стара Грчка		Образовни стандард:
Наставна јединица: Историјски извори; Рачунање времена – хронологија; Подела прошлости; Основне одлике праисторије, камено доба, метално доба; Државе и народи Старог истока; Култура народа Старог истока; Најстарија историја Грчке; Грчки полиси – Атина и Спарта		ИС.2.1.1; ИС.2.2.2; ИС.3.1.1; ИС.3.2.1.
Тип часа: систематизација	Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	рекапитулација и систематизација обрађених теме током првог полугодишта.	
Функционални задаци:	развијање експресивне вербалне активности.	
Васпитни задаци:	развијање тачности, упорности, прецизности и радозналости код ученика.	
Наставне методе: дијалoшка	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидне карте	
Литература:	Корелације:	

Уводни део часа

Мотивација:

- подсетити ученике због чега је историја наука која доприноси развоју друштва.

Главни део часа

Истицање циља:

- на почетку часа објаснити ученицима да треба закључити оцене за прво полугодиште. Саопштити им који све елементи рада улазе у закључну оцену: активност на часу, савесно вођење свеске из историје, урађени задаци из радне свеске или појединачно одговарање приликом испитивања. Размотрити оцене и рад сваког ученика (допустити им да изнесу своје мишљење о оцени).

Активност ученика:

- изјашњавају се да ли су задовољни оценом или не;
- одговарају на наставникова питања уколико се укаже потреба да наставник провери њихово усвојено знање.

Завршни део часа

Наставник чита пред целим одељењем закључене оцене свих ученика. Поставља питање ученицима о евентуалним пропустима које је он могао да направи и сугерише им да остану активни и усмерени на стицање знања из предмета историја. Упућује ученике за које сматра да су исказали афинитете према овом предмету на изборне предмете које би могли да им буду интересантни (нарочито за наставу предмета Свакодневни живот у прошлости).

Домаћи задатак

Ученици могу да прочитају текст о Персији, на странама 42 и 43 у уџбенику, везане за лекцију Грчко-персијских ратова која ће бити обрађена првог часа у другом полугодишту. Задатак свих је да допуне радну свеску уколико су изостајали са наставе током првог полугодишта.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 18. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стара Грчка		Образовни стандард:
Наставна јединица: Персија, Грчко-персијски ратови и Пелопонески рат		ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.1; ИС.1.2.2.
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални	
Образовни задаци:	усвојити знања о ратовима старих Грка у 5. веку пре н. е..	
Функционални задаци:	вежбање самосталног закључивања и дискусије унутар одељења.	
Васпитни задаци:	уочити разлику између одбрамбеног и освајачког рата.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта	
Литература: Тукидид, <i>Пелопонески рат</i> , Београд, 1999. Херодот, <i>Историја (књига 9)</i> , Нови Сад, 1959. <i>Оксфордска историја Грчке и хеленистичког света</i> , Београд, 1999.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- подстиче ученике на разговор. Тема може да буде: „Због чега се људи (народи) сукобљавају и воде ратове?“

Главни део часа

Активност наставника:

- објаснити узрок Јонског устанка и повод напада Персијанаца на Грчку. Показати на карти Маратон, Термопиле и Саламину, објаснити разлике у опреми и величини супротстављених војски. Истакнути моралну предност војске која брани своју земљу;
- у другом делу часа објаснити како је дошло до развоја Атине у најмоћнију грчку државу и како је то изазвало суревњивост Спарте.

Завршни део часа

Рекапитулација и систематизација обрађене теме.

Домаћи задатак

Ученици могу да ураде задатке на странама 41, 42 и 43 у радној свесци

Изглед табле

Грчко-персијски ратови
(499–449. год. пре н.е.)

- Дарије
- Маратонска битка – 490. год. пре н.е.
- Ксеркс
- Термопилски кланац (Леонида и 300 Спартанаца)
- битка код Саламине
- битка код Платеје
- Атински поморски савез
- Калијин мир

Перикле и успон Атине
Пелопонески савез

- Пелопонески рат
(431–404. год. пре н.е.)
- Архидамов рат
- куга у Атини
- Сицилијанска експедиција
- Декелејски рат
- Спартанци заузимају Атину

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 19. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стара Грчка		Образовни стандард:
Наставна јединица: Персија, Грчко-персијски ратови и Пелопонески рат		ИС.2.1.1; ИС.2.1.3; ИС.2.1.6; ИС.2.2.1.
Тип часа: утврђивање градива	Облик рада: фронтални, индивидуални и групни рад	
Образовни задаци:	усвојити појмове који се тичу уређења територије старе Грчке и ратова који су вођени за те просторе.	
Функционални задаци:	развијати тачност и јасноћу изражавања, самосталност у извођењу закључака и богађење речника.	
Васпитни задаци:	развијање интересовања за изучавање прошлости народа, љубави и поштовања према културној баштини; схватање узрочно-последичног односа.	
Наставне методе: дијалогска	Наставна средства и помагала: уџбеник, зидне карте	
Литература: Тукидид, <i>Пелопонески рат</i> , Београд, 1999. <i>Оксфордска историја Грчке и хеленистичког света</i> , Београд, 1999.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника

- провера домаћих задатака и нивоа усвојености нових сазнања о појавама и догађајима у историји Грчке, обрађиваних током претходног часа

Главни део часа

Активност наставника

Најавити ученицима да ће тему обрадити самостално, у групама. Поделити разред у четири групе. На табли записати одреднице и објаснити да је њихов задатак да их објасне на примеру Грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата (на пример: као модел се послужити табелом из радне свеске, страна 41 – догађај, време, сукобљене стране, важније битке, истакнуте личности). Записати на табли и следеће: ЗА и ПРОТИВ Грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата. Дати им 20 минута да припреме своје белешке које ће написати на табли. Након истека 20 минута, позвати ученике да представници њихових група саопште шта је група издвојила тј. записала у свеске. Гласањем свих присутних ученика, представник групе која освоји највише гласова, записује белешке на табли.

Ученичка активност:

- вођење белешки;
- излагање пред таблу и записивање појмова.

Завршни део часа

Рекапитулација усвојених појмова из историје грчко-персијских ратова и Пелопонеског рата.

Домаћи задатак

Ученици могу да напишу кратак осврт на тему "Ратови у историји старе Грчке" базирајући састав на градиву лекције коју су учили претходног часа (5–7 реченица).

Изглед табле

ДОГАЂАЈ ВРЕМЕ СУКОБЉЕНЕ СТРАНЕ ВАЖНЕ БИТКЕ

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 20. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стара Грчка		Образовни стандард:
Наставна јединица: Грчка култура: религија и митологија, наука и уметност		ИС.1.1.4; ИС.1.1.6; ИС.1.2.2; ИС.1.2.7.
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	усвајање основних појмова и информација о култури старе Грчке.	
Функционални задаци:	развијање свести о утицају средине на развој културног света и уочавање педуслова за развој културе у одређеној заједници.	
Васпитни задаци:	развијање интереса за културу, науку и филозофију.	
Наставне методе: монолошко- дијалогска, илустративно-демонстративна	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта "Грчка митологија" (БИГЗ)	
Литература: Ј. Букхарт, <i>Повест грчке културе</i> , Нови Сад, 1992. М. Ђурић, <i>Историја хеленске књижевности</i> , Београд, 1972. Д. Срејовић, А. Цермановић, <i>Речник грчке и римске митологије</i> , Београд, 1979. М.Делкур, <i>Делфијско пророчиште</i> , Нови Сад, 1992.	Корелације: ЛИКОВНА КУЛТУРА; ВЕРОНАУКА	

Уводни део часа

Мотивација:

- објаснити ученицима зашто данас сматрамо да су стари Грци унапредили европску цивилизацију у 5. веку пре н.е. Скренути пажњу ученицима да се такав процват (у оквиру временских и просторних ограничења) није поновио у историји.

Главни део часа

Активност наставника:

- навести најпознатије грчке богове и показати на карти „Грчка митологија“ (БИГЗ) њихову генеологију. Објаснити веровања старих Грка и поразговарати са ученицима на тему великог броја божанстава. Поменути да Хомер у својим еповима наводи да су се богови током Тројанског рата "поделили", једни су били на страни Грка (Ахајаца) а други на страни Тројанаца. Бога Диониса довести у везу са развојем позоришне уметности у старој Грчкој. Акцент ставити на развој драмске књижевности у 5. веку пре н.е. Затим ученицима објаснити шта је то филозофија. Разговарати са ученицима о ономе шта су се желели да спознају грчки филозофи. Када се говори о уметности, неизоставно треба споменути вајарство и сликарство, као и архитектонске стилове.

Сарадња са ученицима:

- дијалог на тему значаја развоја културе код старих Грка за европску цивилизацију, која касније преузима њихове културне обрасце.

Ученичка активност:

- разговор, посматрање, бележење у свеску појмова које наставник записује на табли или диктира.

Завршни део часа

Рекапитулација усвојених појмова о култури старе Грчке.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 21. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стара Грчка		Образовни стандард:
Наставна јединица: Најстарија историја Грчке; Грчки полиси – Атина и Спарта; Грчко-персијски ратови и Пелопонески рат; Култура старе Грчке – религија и митологија, наука и уметност		ИС.2.1.1; ИС.2.1.6; ИС.2.2.1; ИС.2.2.3.
Тип часа: утврђивање	Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	усвајање кључних појмова у вези са градивом старе Грчке и њихово разумевање.	
Функционални задаци:	развијање свести о утицају средине на развој културног света и уочавање педуслова за развој културе у одређеној заједници.	
Васпитни задаци:	развијање интереса за културу, науку и филозофију.	
Наставне методе: монолошко- дијалогска, илустративно-демонстративна	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта "Грчка митологија" (БИГЗ)	
Литература:	Корелације: ГЕОГРАФИЈА; ЛИКОВНА КУЛТУРА; ВЕРОНАУКА; ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	

Уводни део часа

Активност наставника:

- навести ученике да објасне долазак индоевропских племена у Грчку и развој првих грчких култура; тражити од ученика да наведу најважније грчке полисе (Атина и Спарта) и њихове карактеристике; очекује се од ученика да знају ко су били Персијанци и шта је био узрок Грчко-персијских ратова; они, такође, треба да знају основна обележја старогрчке културе, нарочито религије и уметности;

Главни део часа

Активност наставника:

- поставља питања као што су:
- 1. Где су се развиле прве грчке цивилизације?
- 2. Које су основне разлике између Атине и Спарте?
- 3. Ко су биле сукобљене стране у грчко-персијским ратовима?
- 4. Која два грчка полиса су водила Пелопонески рат?
- 5. У које богове су веровали стари Грци?
- 6. Које важне уметности су се развијале у грчким полисима (нарочито Атине)?
- 7. Ко су били најважнији грчки филозофи?

Сарадња са ученицима:

- наставник подстиче активност ученика на часу и награђује најактивније међу њима.

Ученичка активност:

- разговор, одговарање на питања, бележење у свеску појмова које наставник истиче као важне.

Завршни део часа

Рекапитулација усвојених појмова о историји старе Грчке.

Домаћи задатак

Ученици могу да се припреме за следећи час и проверу знања.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 22. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стара Грчка		Образовни стандард:
Наставна јединица: Најстарија историја Грчке; Грчки полиси – Атина и Спарта, Грчко-персијски ратови и Пелопонески рат; Култура старе Грчке – религија и митологија, наука и уметност		ИС.3.1.1; ИС.3.1.2; ИС.3.2.2.
Тип часа: провера знања		Облик рада: фронтални, индивидуални
Образовни задаци:	провера усвојеног знања.	
Функционални задаци:	вежбање самосталног закључивања.	
Васпитни задаци:	развијање логичког мишљења, смисла за естетски доживљај у уметности, истрајност и стрпљења у раду; подстицање на радозналост и љубопитљивост.	
Наставне методе: дијалошка	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта	
Литература:	Корелације:	

Уводни део часа

Наставникова активност:
- провера домаћег задатка (странице 44, 45, 46 и 47 у радној свесци).

Главни део часа

Наставникова активност:
- осмислити дидактичке игре које подстичу на размишљање о изученим појмовима:
1. ребуси
2. укрштенице
3. мозгалице
4. асоцијације
5. замена слова у речи и речи у реченици

Подстицати ученике да својим активним учешћем на часу стичу самопоуздање и вежбају своје експресивне вештине. Наставник може да уведе децу у поступан процес осмишљавања оваквих типова задатака и на тај начин ангажује њихову пажњу како би били креативни.

Ученичка активност:
- решавање, бележење, осмишљавање, размишљање.

Завршни део часа

Разговор о урађеним задацима.

Домаћи задатак

Ученици могу да напишу кратак осврт на тему "Значај развоја културе у старој Грчкој за наш данашњи живот", "Хвала старим Грцима", или слично.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 23. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Хеленизам		Образовни стандард:
Наставна јединица: Хеленистичко доба и његова култура		ИС.1.1.4; ИС.1.1.6; ИС.1.2.2; ИС.1.2.7.
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	уочавање промена у грчкој историји у 4. веку пре н. е. и указивање на јединственост личности Александра Великог.	
Функционални задаци:	развијање логичког мишљења и самосталног закључивања, као и вербалних експресивних вештина.	
Васпитни задаци:	развијање истраживачког духа и знатижеље код ученика.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска, илустративно-демонстративна	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта	
Литература: Ф. Папазоглу, <i>Историја Хеленизма. Владавина Александра Македонског. Доба дијадоха</i> , Београд, 1995. Плутарх, <i>Успоредни животописи: Александар Македонски</i> , Загреб, 1989. Аријан, <i>Александрова војна</i> , Загреб, 1952.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Сарадња са ученицима:

- поновити кроз разговор каква је била ситуација са грчким полисима након Пелопонеског рата.

Главни део часа

Активност наставника:

- на карти показати где се налазила Македонија. Описати Демостенову улогу у тадашњим политичким догађајима и објаснити шта су филипике. Објаснити како је Филип усавршио фалангу и какво му је то преимућство донело у биткама. Херонеју показати на карти и описати Александрове походе након тога. Поразговарати са ученицима о величини његовог царства и могућим проблемима са којима се суочавао – много различитих народа, велике удаљености, различите културе и традиције, и друго. Објаснити појам хеленизам као мешање разних културних образаца са различитих простора (доминира грчки утицај). Описати Александрију као средиште хеленизма и поменути њену чувену библиотеку. Споменути александријске научнике и Архимеда, као и достигнућа хеленистичке науке и уметности.

Завршни део часа

Рекапитулација наставног градива везаног за хеленизам и његове одлике.

Домаћи задатак

Ученици могу да ураде задатке на странама 48, 49, 50, 51, 52 и 53 у радној свесци.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 24. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стара Грчка, Хеленизам		Образовни стандард:
Наставна јединица: Најстарија историја Грчке; Грчки полиси – Атина и Спарта; Грчко-персијски ратови; Култура старе Грчке – религија и митологија, наука и уметност; Хеленистичко доба и његова култура		ИС.2.1.1; ИС.2.1.3; ИС.2.2.3; ИС.2.2.4; ИС.3.1.1; ИС.3.1.3; ИС.3.2.2; ИС.3.2.3.
Тип часа: комбиновани	Облик рада: индивидуални	
Образовни задаци:	провера стеченог знања.	
Функционални задаци:	примена стеченог знања.	
Васпитни задаци:	вредновање стеченог знања.	
Наставне методе: дијалошка	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска	
Литература: <i>Оксфордска историја Грчке и хеленистичког света</i> , Београд, 1999. А. Б. Ранович, <i>Хеленизам и његова историјска улога</i> , Сарајево, 1962.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Сарадња са ученицима:

- поновити кроз разговор одлике најстарије историје Грчке и довести у вези са настанком хеленистичке културе.

Главни део часа

Активност наставника:

- наставник од ученика очекује да му саопште где се развила грчка цивилизација, ко су били њени носиоци, које су одлике њених полиса, колонизације, а затим и хеленистичког доба и културе која се развијала на освојеним просторима.

Да би провера знања била занимљива и интересантна, ученици могу да се поделе у групе и свакој групи да различит задатак.

Прва група може да састави кратак осврт на тему најстарије историје Грчке.

Друга група може да састави кратак осврт на тему грчких полиса (Атине и Спарте) и да обради градиво везано за Пелопонески рат.

Трећа група може писмено да обради градиво везано за период Грчко-персијских ратова.

Четврта група – грчка култура (религија и митологија, наука и уметност, као и свакодневни живот).

Пета група нека напише кратак осврт на тему хеленистичког доба и његових одлика.

По обављеном задатку, ученици из различитих група постављају једни другима питања.

Завршни део часа

Рекапитулација наставног градива везаног за историју старе Грчке, појаву хеленизма и његове одлике.

Домаћи задатак

Ученици треба да се припреме за почетак обраде нове наставне теме – Стари Рим.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 25. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари Рим		Образовни стандард:
Наставна јединица: Постанак римске државе		ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални	
Образовни задаци:	упознати ученике са најранијом римском историјом и његовим државним уређењем.	
Функционални задаци:	вежбање самосталног закључивања, уочавање и издвајање битних од мање важних чињеница и вежбе вербалног изражавања.	
Васпитни задаци:	подстицати занимања код ученика за стицање нових знања и богаћење речника.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска, илустративно-демонстративна	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта	
Литература: Тит Ливије, <i>Историја Рима од оснивања града</i> , Београд, 1951. Н. А. Машкин, <i>Историја старог Рима</i> , Београд, 1951.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника

- упутити ученике на историјске карте, објаснити им где се налази Апенинско полуострво, зашто се земља зове Италија и зашто историју те цивилизације називамо римском.

Главни део часа

Активност наставника

- испричати ученицима легенду о Ромулу и Рему, а затим описати место на којем је настао Рим. Рећи да научници сматрају да је град Рим настао на то месту јер је његов географски положај повољан. Римско краљевство објаснити уз помоћ скице на табли – органи власти и њихова овлашћења. Временски одредити доба краљевства и рећи да су последња три краља били Етрурци. Објаснити ко су били Етрурци и какав је њихов допринос римској култури. Ставити акценат на уређење римске државе и њен прелазак из доба краљевства у доба републике. Објаснити шта је република и по чему је значајно да то запамте.

Активност ученика:

- ученици могу да скицирају Апенинско полуострво у својим свескама и уцртају имена племена која су га насељавала (Гали, Етрурци, Италици, Грци и Латини).

Завршни део часа

Наставник може да зада ученицима да реше задатке на странама 54 и 55 у радној свесци.

Домаћи задатак

Ученици код куће могу да заврше задатке које су започели током часа.

Изглед табле

легенда о оснивању Рима – 753. пре н. е.
Ромул и Рем

краљевство (753–509 пре н.е.)
краљ – војсковођа, врховни свештеник, судија
сенат – најугледнији Римљани, старији од 60 година
скупштина – сви одрасли мушкарци

509 пре н. е.– Рим постаје република

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 26. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари Рим		Образовни стандард:
Наставна јединица: Рим – светска сила старог века		ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.3; ИС.1.2.4.
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални	
Образовни задаци:	усвајање знања о ширењу Римске републике и организацији њене војске и државе.	
Функционални задаци:	оспособљавати логичко мишљење, вербално изражавање и сналажење у литератури.	
Васпитни задаци:	развијање позитивног става према републици као државном уређењу, подстицање парламентарности. Поштовања другова из одељења – пример кроз праксу.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска, илустративно-демонстративна	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта	
Литература: <i>Оксфордска историја римског света</i> , Београд, 1999.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- укратко поновити када и где је настао Рим. Наставник објашњава ученицима да је Римска република трајала пет векова и наводи разлоге њеног опстајања.

Главни део часа

Активност наставника:

- хронолошким редом наводи римска освајања, објашњава важност и улогу римске војске. Као централни догађај римске историје истакнуће Пунске ратове. Посебан акценат ставити на личност Ханибала. Рећи ученицима да је после разарања Картагине, Рим успео да покори све хеленистичке државе.

Активност ученика:

- воде белешке, постављају питања наставнику и учествују у разговору о градиву.

Завршни део часа

Рекапитулација усвојеног градива.

Домаћи задатак

Ученици могу да ураде задатке на странама 56 и 57 у радној свесци.

Изглед табле

Римска војска - легија = 6 000 војника
- император

Римска освајања - ратови са Етрурцима
- ратови са Галима
- покоравање италских племена
- ратови са Грцима (Пир)

Пунски ратови
I - 264–241. год. пре н.е.
II - 218–201. год. пре н.е. (Ханибал)
III - 149–146. год. пре н.е. (пропаст Картагине)

Римске провинције – романизација

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 27. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари Рим		Образовни стандард:
Наставна јединица: Постанак римске државе; Рим – светска сила старог века		ИС.2.1.1; ИС.2.1.6; ИС.2.2.2; ИС.2.2.3; ИС.3.1.1; ИС.3.1.3; ИС.3.2.1; ИС.3.2.2.
Тип часа: комбиновани	Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	рекапитулација усвојеног градива.	
Функционални задаци:	развијање логичког мишљења и самосталног закључивања.	
Васпитни задаци:	развијање реторичких способности.	
Наставне методе: дијалогска	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, карте	
Литература:	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- проверава домаће задатке;
- поставља питања и подстиче активност ученика на часу.

Главни део часа

Активност ученика:

- усмено одговарају и записују на табли важне закључке до којих су дошли, показују и налазе се на карти.

Питања:

Који народи су првобитно насељавали Апенинско полуострво?

Како је настала римска држава?

Када је Рим био краљевина?

Када је Рим постао република?

Како су почела римска освајања?

Шта је римска легија?

Како су "гуске спасиле Рим"?

Када су били Пунски ратови и ко се истакао у Другом пунском рату?

Шта су римске провинције?

Завршни део часа

Решавање пројеката у радној свесци (странице 54, 55 и 57).

Домаћи задатак

Ученици могу да припреме пројекат са стране 60 у радној свесци за следећи час.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 28. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари Рим		Образовни стандард:
Наставна јединица: Рим у доба царства		ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.2; ИС.1.2.4.
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални	
Образовни задаци:	уознавање са настанком и развојем Римског царства.	
Функционални задаци:	развијање свести о толеранцији и позитивног става према ненасилном решавању сукоба.	
Васпитни задаци:	развијање осећаја социјалне емпатије и отпора према незаконитом преузимању власти.	
Наставне методе: монолошко-дијалoшка	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта	
Литература: Џ. Бекен, <i>Император Август</i> , Суботица- Београд, 1969. Г.С. Транквил, <i>Повјест дванаест римских царева</i> , Ријека, 1975.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- провера домаћих задатака
- у уводном делу објаснити ученицима да је грађење и ширење државе имало и своју мрачну страну. Неравномерна расподела богатства и стварање разлике у имовини између богатих и сиромашних доводила је до грађанских ратова.

Главни део часа

Активност наставника:

- на зидној карти показати Цезарова освајања. Испричати његову биографију и објаснити последице његових поступака – мењање система државног уређења, односно престанак доба Римске републике. Објаснити Октавијанов успон и успостављање принципата. Описати раздобље до успостављања домината. Посебан акценат ставити на оснивање нове престонице – Константинопоља.

Активност ученика:

- воде белешке, постављају питања и активно учествују у часу.

Завршни део часа

Рекапитулација усвојених појмова о Римском царству.

Домаћи задатак

Ученици могу да ураде задатке на странама 60 и 61 у радној свесци.

Изглед табле

1. век пре н. е. – криза римског друштва
Гај Јулије Цезар
Октавијан Август – принципат
Диоклецијан – доминат
Константин – Константинопољ
подела царства

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 29. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари Рим		Образовни стандард:
Наставна јединица: Постанак Римске државе; Рим - светска сила старог века		ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.2; ИС.1.2.3.
Тип часа: комбиновани		Облик рада: групни рад
Образовни задаци:	провера стеченог знања.	
Функционални задаци:	примена стеченог знања (вежбе вербалне експресивне активности).	
Васпитни задаци:	вредновање стеченог знања.	
Наставне методе: дијалoшка	Наставна средства и помагала: уџбеник, зидна карта, припремљена листа личности и догађаја из историје Рима (задаци за ученике - погледати изглед табле)	
Литература: Гај Јулије Цезар, <i>Галски рат</i> , Нови Сад, 1980.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- објаснити ученицима начин рада поделом у три групе (радиће у пару са другом или другарицом из клупе). 1. група има задатак да писмено објасни одређени догађај из историје Рима, 2. група има задатак да писмено објасни одређену истакнуту личност у историји Рима, док 3. има задатак да евентуално и по потреби исправи грешке које њихови другари из прве две групе направе (препоручује се да напреднији ученици буду у 3. групи).

Главни део часа

Активност наставника:

- прати и подстиче излагања ученика. Коригује одговоре и образложења ученика из 1. и 2. групе у сарадњи са ученицима 3. групе.

Активност ученика:

- ученици без помоћи уџбеника састављају одговоре на задатке које им даје наставник;
- изводе закључак;
- износе резултате до којих су дошли;
- међусобно сарађују.

Завршни део часа

Рекапитулација урађене вежбе.

Домаћи задатак

Ученици за следећи час могу да припреме паное на тему „Римска веровања“. То може да буде и у вези са пројектом на страни 59 у радној свесци.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 30. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Стари Рим		Образовни стандард:
Наставна јединица: Римска култура		ИС.2.1.1; ИС.2.1.3; ИС.2.2.3; ИС.2.2.4; ИС.3.1.1; ИС.3.1.3; ИС.3.2.2; ИС.3.2.3.
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	упознавање ученика са обележјима свакодневног живота Римљана и њихове културе.	
Функционални задаци:	подстицање занимања код ученика за историју свакодневног живота различитих народа, вежбање вештине уочавања, аналитичких способности и извођења закључака на основу датих информација.	
Васпитни задаци:	упоређивање свакодневног живота старих Римљана са данашњим начином живота и обичајима.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска, демонстративно-илустративна	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, карте	
Литература: Д. Срејовић, А. Цермановић, <i>Речник грчке и римске митологије</i> , Београд, 1979. Ж. Димезил, <i>Древна римска религија</i> , Нови Сад, 1997.	Корелације: ЛИКОВНА КУЛТУРА; ВЕРОНАУКА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- провера домаћих задатака.

Активност ученика:

- припремање панона за излагање.

Главни део часа

Активност наставника:

- објаснити да су и Римљани, као и већина народа који су живели у старом веку, били многобошци. Указати да су најважнија римска божанства по својим особинама врло слична боговима старих Грка.
- поставити питања ученицима: Да ли знају шта је колосеум и по којој грађевини је овај тип објекта добио име? Да ли су чули за терме? Чему служе аквадукти?
- поменути развој римске књижевности и значајна имена: Плаут, Цицерон, Вергилије и други.
- у излагању о свакодневном животу Римљана објаснити појам "патријархалне породице" која је у основи римског друштва – улогу оца и разлику између његовог положаја и положаја мајке.

Активност ученика:

- воде белешке, постављају питања и активно учествују у настави;
- пред крај часа, постављају паное на видна места и бирају најбоље.

Завршни део часа

Наставник подстиче ученике да излазе на таблу и да за сваку одредницу (религија, наука, уметност, свакодневни живот) напишу по неколико појмова или имена.

Домаћи задатак

Ученици могу да ураде задатке на странама 58 и 62 у радној свесци.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 31. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Хришћанство		Образовни стандард:
Наставна јединица: Хришћанство - појава хришћанства, ширење хришћанства и победа хришћана		ИС.1.1.4; ИС.1.1.9; ИС.1.2.1; ИС.1.2.5
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални, индивидуални	
Образовни задаци:	упознавање ученика са настанком једне од највећих светских религија.	
Функционални задаци:	развијање самосталности, мануелне и експресивне активности, прецизности и тачности, као и критичког става.	
Васпитни задаци:	развијање осећања верске толеранције.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска, демонстративно - илустративна	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта „Прве цивилизације света“ (БИГЗ)	
Литература: О. Мандић, <i>Лексикон јудаизма и хришћанства</i> , Загреб, 1969. <i>Библија, Нови завет</i> , Београд, 1969.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА; ВЕРОНАУКА	

Уводни део часа

Активност наставника

- наставник објашњава ученицима да је хришћанство данас једна од највећих светских религија и да његови почеци сежу до доба Римског царства. Помоћу зидне карте, упућује ученике на простор Блиског истока где се први пут појавило ово учење.

Главни део часа

Активност наставника

- подсетити ученике на религије народа Старог истока. Поновити заједно са њима најважније религије старог века. При том се служити историјским картама (у уџбенику) или зидном картом „Прве цивилизације света“. Подсетити ученике на важност историјских извора. Испричати им где је настало хришћанство, а затим им поставити питање шта нам служи као извор за упознавање са животом и делом Исуса Христа. Упитати их који део Библије се односи на Исусов живот. Прочитати им неколико одломака из Новог завета.

Активност ученика:

- воде белешке у својим свескама
- постављају питања и активно учествују у настави
- коментаришу заједно са наставником илустративни материјал уџбеника

Завршни део часа

Ученици заједно са наставником пишу на табли и у својим свескама најважније одреднице хришћанства.

Домаћи задатак

Ученици могу да ураде задатке на странама 63 и 64 у својим радним свескама.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА

32. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Хришћанство		Образовни стандард:
Наставна јединица: Хришћанство- појава хришћанства, ширење хришћанства и победа хришћана		ИС.2.1.1; ИС.2.1.4; ИС.2.2.2; ИС.2.2.3.
Тип часа: утврђивање		Облик рада: фронтални и индивидуални
Образовни задаци:	утврђивање знања ученика о римској култури и одликама хришћанства.	
Функционални задаци:	подстицање самосталног мишљења и извођења закључака.	
Васпитни задаци:	развијање и изграђивање свести о културним развојима и достигнућима, као и верске толеранције према различитим религијама.	
Наставне методе: дијалогска, илустративно-демонстративна		Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидна карта
Литература: М.Вукомановић, <i>Религија</i> , Београд, 2004. Џ. Боукер, <i>Религије света</i> , Загреб, 2004.		Корелације: ГЕОГРАФИЈА; ВЕРОНАУКА

Уводни део часа

Активност наставника:

- ученике уводи у час подстицањем да дају одговоре на нека од важних питања:

 1. Ко је Исус Христ?
 2. Ко је проповедао хришћанство након његове смрти?
 3. У којој књизи је описан његов живот?

Главни део часа

Активност ученика:

- ученици своје одговоре уписују на таблу и у свеску.

Активност наставника:

- поставити ученицима питања која им дају просторне и временске одреднице за хришћанство:

 1. Када и на ком простору се јавља хришћанство?
 2. Како су се римски владари односили према првим хришћанима?
 3. Који римски цар је признао хришћанство као званичну веру?
 4. Када је хришћанство признато за веру која је равноправна са свим осталим у Царству?

Задатак наставника:

- ученицима скреће пажњу на тадашње стање у Римском царству и подстиче их да изнесу своја запажања – шта мисле о разлозима који су довели до првих прогона хришћана, и каснијег признавања хришћанства за званичну веру у Царству.

Активност ученика:

- одговарају на наставникова питања;
- постављају питања и активно учествују у настави;
- воде белешке у својим свескама.

Завршни део часа

- Рекапитулација градива и провера усвојених знања у вези са наставном темом Хришћанство.

Домаћи задатак

- Ученици могу да ураде задатке на странама 63 и 64 у радној свесци.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 33. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Пад Западног римског царства		Образовни стандард:
Наставна јединица: Пад Западног римског царства – почетак велике сеобе народа, подела Царства и крај античког света		ИС.1.1.4; ИС.1.1.8; ИС.1.2.4; ИС.1.2.7.
Тип часа: обрада новог градива	Облик рада: фронтални и индивидуални	
Образовни задаци:	оспособљавање за самосталан рад, уочавање, размишљање и закључивање.	
Функционални задаци:	развијање способности посматрања, запажања и мишљења.	
Васпитни задаци:	развијање толеранције према различитим народима и културама.	
Наставне методе: монолошко-дијалогска	Наставна средства и помагала: уџбеник, зидна карта, радна свеска	
Литература: Амијан Марцелин, <i>Историја</i> , Београд, 1998 <i>Оксфордска историја римског света</i> , Београд, 1999.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- подсетити ученике на најстарију историје Грчке и долазак индоевропских племена на ту територију. Поставити питање ученицима која племена су насељавала простор Апенинског полуострва. Довести у везу порекло народа који насељавају европске територије са великом сеобом народа.

Главни део часа

Активност наставника:

- на карти показати подручје на ком су живели Германи и објаснити ученицима у кратким цртама порекло овог народа. Објаснити ученицима ко су Хуни и како су 375. године прошли кроз Врата народа и изазвали највеће промене у Европи до тада. Описати последњи век Западног царства и процес који је допринео да оно падне под власт варварских народа. На крају набројати и на карти показати нове државе настале на римској територији.

Активност ученика:

- воде белешке у својим свескама;
- постављају питања и активно учествују у настави;
- коментаришу заједно са наставником илустративни материјал уџбеника.

Завршни део часа

Служећи се искључиво зидном картом или историјским картама у уџбенику, поновити заједно са ученицима лекцију о паду Западног римског царства. Ученицима најавити проверу знања за следећи час.

Домаћи задатак

Ученици за следећи час могу да обнове градиво и задатке на странама 54–64, као и да ураде задатке на странама 65 и 66 у радној свесци.

Изглед табле

Германи – Визиготи, Остроготи, Вандали, Франци, Бургунди, Саси, Англи
375. год. пре н. е. – Продор Хуна кроз Врата народа
Теодосије – коначна подела царства
Атила Бич Божји (434–453. год. пре н. е.)
Ромул Августул – последњи римски цар
Одоакар – узурпатор

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 34. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Хришћанство; Пад Западног римског царства		Образовни стандард:
Наставна јединица: Хришћанство – појава хришћанства, ширење хришћанства и победа хришћана; Пад Западног римског царства – почетак велике сеобе народа, подела Царства и крај античког света		ИС.2.1.1; ИС.2.1.6; ИС3.1.1; ИС.3.1.3; ИС.3.1.6; ИС.3.2.3; ИС.3.2.5.
Тип часа: комбиновани		Облик рада: фронтални индивидуални
Образовни задаци:	провера и рекапитуација стечених знања.	
Функционални задаци:	примена стечених знања.	
Васпитни задаци:	вредновање стечених знања.	
Наставне методе: дијалогска	Наставна средства и помагала: радна свеска, зидна карта	
Литература: <i>Оксфордска историја римског света</i> , Београд, 1999.	Корелације: ГЕОГРАФИЈА; ВЕРОНАУКА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- наставник поставља питања ученицима о евентуалним нејасноћама у градиву које су учили.

Главни део часа

Активност наставника:

- врши проверу домаћих задатака појединачним испитивањем ученика или извођењем на таблу.

Активност ученика:

- бележење у свеске тачних одговора/решења задатака из радне свеске,
- провера решења задатака из радне свеске уз помоћ наставникових сугестија или слушајући се уџбеником.

Завршни део часа

Активност наставника:

- наставник обавештава ученике који треба усмено да одговарају током следећег часа.

Домаћи задатак

Ученици треба да се припреме за усмену проверу знања на следећем часу.

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 35. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја	Разред: V	Датум:
Наставна тема: Хеленизам; Стари Рим; Хришћанство; Пад Западног римског царства		Образовни стандард:
Наставна јединица: Хеленистичко доба и његова култура; Постанак римске државе; Рим – светска сила старог века; Рим у доба царства; Римска култура; Хришћанство; Пад Западног римског царства		ИС.3.1.1; ИС.3.1.2; ИС.3.1.6; ИС.3.2.1; ИС.3.2.2; ИС.3.2.3; ИС.3.2.4.
Тип часа: провера знања		Облик рада: фронтални, индивидуални
Образовни задаци:	провера и рекапитуализација стечених знања.	
Функционални задаци:	примена стечених знања.	
Васпитни задаци:	вредновање стечених знања.	
Наставне методе: дијалогска	Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидне карте	
Литература:	Корелације: ГЕОГРАФИЈА; ЛИКОВНА КУЛТУРА; ВЕРОНАУКА	

Уводни део часа

Активност наставника:

- чита ученицима оцене и образлаже сваком ученику његова постигнућа у настави историје.

Главни део часа

Активност наставника:

- прегледа радне свеске, свеске са домаћим задацима и охрабрује ученике да наставе да се труде приликом израде пројеката у вези са градивом историје у основној школи.

Активност ученика:

- усмено или писмено одговарају пред наставником

Завршни део часа

Наставник подсећа активне и заинтересоване ученике да о историји могу да уче и на часовима изборних предмета: свакодневни живот у прошлости и грађанско васпитање.

Домаћи задатак

Ученици који желе боље оцене могу да ураде "мапе" на тему: Хришћанство или Пад западног римског царства (мапе за претходне теме које могу да им служе као модел налазе се на крају уџбеника, иза историјских карата).

ПРЕДЛОГ ПИСМЕНЕ ПРИПРЕМЕ ЗА 36. НАСТАВНИ ЧАС

Наставни предмет: историја		Разред: V	Датум:
Наставна тема: Историја, прошлост, рачунање времена; Праисторија; Стари исток; Стара Грчка; Хеленизам; Стари Рим; Хришћанство; Пад Западног римског царства		Образовни стандард:	
Наставна јединица: Шта је историја; Историјски извори; Рачунање времена – хронологија; Подела прошлости; Основне одлике праисторије, камено доба, метално доба; Прва људска насеља на тлу Балканског полуострва; Државе и народи Старог истока (Месопотамија, Египат, јевреји, Феничани), Култура народа Старог истока; Најстарија историја Грчке; Грчки полиси; Грчко-персијски ратови и Пелопонески рат; Грчка култура (религија, митологија, наука, уметност); Хеленистичко доба и његова култура; Постанак римске државе; Рим – светска сила старог века; Рим у доба царства; Римска култура; Хришћанство; Пад Западног римског царства		ИС.3.1.1; ИС.3.1.2; ИС.3.1.6; ИС.3.2.1; ИС.3.2.2; ИС.3.2.3; ИС.3.2.4.	
Тип часа: систематизација		Облик рада: фронтални индивидуални	
Образовни задаци:	провера и рекапитуализација стечених знања.		
Функционални задаци:	примена стечених знања.		
Васпитни задаци:	вредновање стечених знања.		
Наставне методе: дијалогска		Наставна средства и помагала: уџбеник, радна свеска, зидне карте	
Литература:		Корелације:	

Уводни део часа

Активност наставника:

- подстиче ученике да поправе оцену, уколико нису задовољни постигнутим резултатом.

Главни део часа

Активност наставника:

- поставља питања ученицима који желе да поправе оцену.

Активност ученика:

- износе своје утиске о настави историје током 5. разреда;

- усмено или писмено одговарају пред наставником, ако нису задовољни својом оценом.

Заједничка активност:

- израда мапа ума на табли за последње две наставне теме (Хришћанство – Пад Западног римског царства). Наставник може да изведе на таблу ученике који су претходног часа изразили жељу да то буде њихов домаћи задатак.

Завршни део часа

Наставник заједно са ученицима упоређује њихов успех са успехом ученика из других одељења.

Домаћи задатак

Ученици треба да понове наставне јединице користећи мапе ума Хришћанство и Пад западног римског царства, јер ће почетак обраде градива историје за 6. разред бити у вези са овим лекцијама.

19. Скала за евалуацију наставног часа

Бр.	Дидактичко-методички елементи рада на часу:	Степени:			
1.	Припремање наставника за час	а	б	в	
2.	Припрема (мотивација) ученика за рад	а	б	в	
3.	Облици рада				
	3.1. Фронтални	а	б	в	
	3.2. Групни	а	б	в	
	3.3. Индивидуални	а	б	в	
3.	3.4. Индивидуализовани	а	б	в	
	4.	Врсте наставе			
		4.1. Традиционална настава	а	б	в
		4.2. Проблемска	а	б	в
4.3. Програмирана		а	б	в	
4.4. Тимска		а	б	в	
4.5. Настава путем телевизије		а	б	в	
4.	4.6. Учење откривањем	а	б	в	
	5.	Наставне методе			
5.1. Вербално-текстуалне наставне методе		а	б	в	
5.2. Демонстративно-илустративне наставне методе		а	б	в	
5.	5.3. Методе самосталног рада ученика	а	б	в	
	6.	Наставна средства			
6.1. Вербална		а	б	в	
6.2. Визуелна		а	б	в	
6.3. Аудитивна		а	б	в	
6.4. Аудио-визуелна		а	б	в	
6.	6.5. Текстуална	а	б	в	
7.	Артикулација наставног часа (уводни, основни и завршни део)	а	б	в	
8.	Реализација образовних задатака часа	а	б	в	
9.	Реализација функционалних задатака часа	а	б	в	
10.	Реализација васпитних задатака часа	а	б	в	
11.	Активност ученика на часу	а	б	в	
12.	Оспособљавање ученика за самосталан рад	а	б	в	
13.	Однос наставника према ученицима	а	б	в	
14.	Општи утисак				

(а – изнад просека; б – просечно; в – испод просека)

Анализом наставних часова наставник стиче увид у свој рад, као и могућност да након анализе изврши одговарајуће корелације. Анализу структуре плана часа и његове реализације би требало обавити непосредно после одржаних часова.

20. Литература

1. Баковљев, Милан – *Дидактика*, Београд, 1990.
2. Перовић, Милутин – *Методика наставе историје*, Београд, 1995.
3. Вилотијевић, Младен – *Дидактика: организација наставе*, Београд, 1999.

Александар Ђукановић

МЕТОДИЧКИ ПРИРУЧНИК

за наставу историје у петом разреду основне школе

ИЗДАВАЧ

БИГЗ школство

11000 Београд, Булевар војводе Мишића 17/III

ЗА ИЗДАВАЧА

Мирјана Милорадовић

директор и главни уредник

ISBN 978-86-13-01126-2